

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Kvalitet på fritidshemmet

- En studie om pedagogers uppfattning om kvalitet
på fritidshemmet

Emmi Dahlqvist och Joakim Palmerén

LAU390

Handledare: Anita Synnestvedt

Examinator: Hanna Markusson Winkvist

Rapportnummer: HT11-1100-01

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: Kvalitet på fritidshemmet – En studie om pedagogers uppfattning om kvalitet på fritidshemmet

Författare: Emmi Dahlqvist och Joakim Palmerén

Termin och år: HT2011

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen

Handledare: Anita Synnestvedt

Examinator: Hanna Markusson Winkvist

Rapportnummer: HT11-1100-01

Nyckelord: kvalitet, fritidspedagogik, fritidshem, samverkan

Sammanfattning

Syftet med vårt arbete är att undersöka hur kvalitet på fritidshemmet uppfattas av fritidspedagoger som arbetar i verksamheten. Syftet är även att, utifrån vår undersökning, bilda oss en uppfattning huruvida det finns förutsättningar att uppnå kvalitet på fritidshemmet. Vår huvudfråga handlar om vad kvalitet på fritidshemmet är och framförallt hur verksamma pedagoger uppfattar kvalitet på fritidshemmet. För att få svar på våra frågor har vi använt oss av kvalitativ undersökning/intervjuer och kvantitativ undersökning/enkäter i vårt arbete. Anledningen till att vi använde två metoder var för att vi ansåg att de skulle komplettera varandra samt ge oss en bredare bild av vårt problemområde. I intervjuundersökningen valde vi att intervjua fem pedagoger som arbetade på fritidshem. Efter intervjuerna transkriberade vi dem för att i nästa steg försöka finna likheter och skillnader i intervjupersonernas svar. I enkätundersökningen valde vi att vända oss till ett fritidspedagogiskt forum och förklarade vårt syfte med enkäten. 65 personer svarade på vår enkät. Vi sammanställde enkätsvaren i diagram för att på så sätt kunna få en överblick av resultatet. Utifrån vårt resultat kom fram till att kvalitet på fritidshemmet handlar om olika faktorer. De viktigaste faktorerna för kvalitet på fritidshemmet är *färre barn och ändamålsenliga lokaler, utbildad personal, planering och utvärdering av verksamheten, barnens delaktighet* samt att *följa styrdokumentet*. Vi har även i vårt resultat kommit fram att brister i kvaliteten på fritidshemmet beror på att en eller flera av de ovanstående faktorerna saknas i fritidshemsverksamheten. Vi anser att en viktig förutsättning för att stärka kvaliteten på fritidshemmet är att man konkretiserar fritidshemmets styrdokument genom att förankra dem i fritidshemmets praktiska verksamhet.

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
2. Syfte och frågeställning	5
2.1 Syfte	5
2.2 Frågeställningar	5
3. Teoretiska utgångspunkter	6
3.1 Vad är kvalitet på fritidshemmet?	6
3.2 Fritidspedagogik.....	7
3.3 Formellt och informellt lärande.....	8
3.4 Sociokulturell teori	9
4. Litteraturbakgrund	10
4.1 Fritidshemmets historia	10
4.2 Vad är fritidshem och vad gör man på fritidshemmet?	12
4.3 Styrdokument	13
4.4 Skolinspektionens kvalitetsgranskning av fritidshemmen	15
4.5 Tidigare forskning kring fritidspedagogik	16
5. Metod	17
5.1 Metodval.....	17
5.2 Kvalitativ undersökning	17
5.3 Kvantitativ undersökning	18
5.4 Urval.....	18
5.5 Genomförande	18
5.6 Bortfall	19
5.7 Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet	19
5.8 Etiska överväganden	19
6. Resultatredovisning	20
6.1 Resultat av intervjuundersökning.....	20
6.1.1 Presentation av intervjupersonerna	20
6.1.2 Fritidshemmets lokaler	20
6.1.3 Fritidspedagogik.....	20
6.1.4 Kvalitet på fritidshemmet.....	21
6.1.5 Uppfyllelse av kvalitet	21
6.1.6 Skollagen kapitel 14 2 §	22
6.1.7 Planering av verksamheten	22
6.1.8 Elevernas delaktighet i planeringen av verksamheten	23
6.1.9 Utvärdering av verksamheten	23
6.1.10 Samverkan mellan skola och fritidshem	23
6.1.11 Fritidshemmets förändring	24
6.1.12 Pedagogers syn legitimation	24
6.1.13 Visioner och önskemål för framtiden.....	24
6.1.14 Sammanfattning av intervjuundersökning	25
6.2 Resultat av enkätundersökning.....	26
6.2.1 Kön.....	26
6.2.2 Arbetar du på fritidshem för närvarande?	26
6.2.3 Hur länge har du arbetat på fritidshem.....	27
6.2.4 Vilken utbildning har du?.....	27
6.2.5 Antal personal på ditt fritidshem?	28
6.2.6 Totalt antal inskrivna barn på ditt fritidshem?	28
6.2.7 Är lokalerna på ditt fritidshem ändamålsenliga för er fritidshemsverksamhet?	29
6.2.8 Vad anser du är viktigt för kvalitet på fritidshemmet?	29

6.2.9 Skollagen kapitel 14 2 §	30
6.2.10 Är eleverna delaktiga i planering av verksamheten på ditt fritidshem?.....	31
6.2.11 Hur fungerar samverkan mellan skola och fritidshem på din skola?	31
6.2.12 Anser du att fritidspedagoger ska beviljas legitimation?	32
6.2.13 Sammanfattning av enkätundersökning	32
7. Diskussion	33
7.1 Fritidspedagogik.....	33
7.2 Kvalitet på fritidshem.....	33
7.2.1 Färre barn och ändamålsenliga lokaler på fritidshemmet	34
7.2.2 Utbildad personal	35
7.2.3 Planering och utvärdering av verksamheten	35
7.2.4 Barnens delaktighet.....	36
7.2.5 Följa styrdokument.....	36
7.3 Samverkan mellan skola och fritidshem	37
7.4 Legitimation	38
7.5 Slutsatser	39
7.6 Vidare forskning.....	40

Referenslista

Bilagor

Inledning

Vi är två lärare med inriktning mot fritidshem som under hela vår utbildning har haft vår verksamhetsförlagda utbildning på fritidshem. Utifrån de erfarenheterna vi har fått, upplever vi att statusen för både fritidshemmet och fritidspedagoger inte alltid är så hög. Vi har även fått uppfattningen om att fritidshemmets verksamhet inte anses lika viktig som skolverksamheten och ibland hamnar i skymundan. Förutsättningarna för fritidshemmets verksamhet ser olika ut på olika skolor och ibland saknas det tydliga mål och riktlinjer för verksamheten. I skollagen kap 14 2 § står det att "Fritidshemmet ska stimulera elevernas utveckling och lärande samt erbjuda dem en meningsfull fritid och rekreation. Utbildningen ska utgå från en helhetssyn på eleven och elevens behov". Utifrån det som står i skollagen började vi fundera kring hur man på fritidshemmen arbetar för att uppfylla det. Dessa funderingar gjorde att vi började diskutera vad kvalitet på fritidshemmen egentligen är och hur fritidspedagoger som arbetar på fritidshem uppfattar kvalitet. För att kunna diskutera kvaliteten ansåg vi att det var viktigt att vi redde ut vad begreppet fritidspedagogik innebär och hur man kan se på begreppet kvalitet. Vi har i vårt arbete utgått från en sociokulturell teori. Säljö (2000:128-130) förklarar att fokus i det sociokulturella perspektivet är samspelet mellan den enskilda personen och gruppen och den sociala miljön. Den sociala miljön har stor betydelse för utvecklingen hos en individ och att lärande sker i samspel mellan människor. Vi ansåg att denna teori speglade vårt sätt att se på lärande och att fritidshemmets verksamhet bygger på att man utgår från gruppen och att man lär tillsammans.

För att få svar på våra frågor har vi använt oss av intervjuer och enkäter i vår undersökning. Anledningen till att vi använde två metoder var för att vi ansåg att de skulle komplettera varandra samt ge oss en bredare bild av vårt problemområde. I intervjuundersökningen valde vi att intervjua fem pedagoger som arbetade på fritidshem. Efter intervjuerna transkriberade vi dem för att i nästa steg försöka finna likheter och skillnader i intervjupersonernas svar. I enkätundersökningen valde vi att vända oss till ett fritidspedagogiskt forum och förklarade vårt syfte med enkäten. 65 personer svarade på vår enkät. Vi sammanställde enkätsvaren i diagram för att på så sätt kunna få en överblick av resultatet.

I vårt arbete kommer vi inledningsvis att beskriva vårt syfte samt vilka frågeställningar som ligger till grund för vår undersökning. Efter det förklarar och beskriver vi våra teoretiska utgångspunkter. Sedan följer en litteraturbakgrund där vi lyfter fram, för vårt problemområde, relevant litteratur, forskning och styrdokument. Vidare kommer vi i ett metodavsnitt att diskutera våra val och hur vi har gått tillväga i vår undersökning. Därefter följer en resultatredovisning av vår intervjuundersökning samt vår enkätundersökning. I diskussionen som följer, knyter vi ihop resultatet med relevant litteratur och besvarar våra frågeställningar. Avslutningsvis lyfter vi fram hur man kan forska vidare kring vårt område.

2. Syfte och frågeställningar

Under denna del kommer vi att redovisa vårt syfte och våra frågeställningar.

2.1 Syfte

Vi vill undersöka hur kvalitet på fritidshemmet uppfattas av fritidspedagoger som arbetar i verksamheten. Syftet är även att, utifrån vår undersökning, bilda oss en uppfattning huruvida det finns förutsättningar att uppnå kvalitet på fritidshemmet.

2.2 Frågeställningar

- Vad är kvalitet på fritidshemmet?
- Vad innebär fritidspedagogik?
- Hur uppfattar pedagoger som arbetar på fritidshemmet kvaliteten på fritidshemmen?
- Finns det förutsättningar på fritidshemmen för att uppnå kvalitet?
- Hur fungerar samverkan mellan skola och fritidshem?

3. Teoretiska utgångspunkter

I detta avsnitt kommer vi att beskriva våra teoretiska utgångspunkter. Vi kommer att förklara begrepp som fritidspedagogik, kvalitet i fritidshemmet samt formellt och informellt lärande. Vi kommer även att lyfta fram de delarna av den sociokulturella teorin som vi anser är viktiga och relevanta för vårt arbete.

3.1 Vad är kvalitet på fritidshemmet?

Begreppet kvalitet beskrivs i *Nordstedts svenska ordbok* (1999) som grader av egenskaper. Vidare skrivs det att något kan vara av bra eller dålig kvalitet. I *Wiktionary* förklaras kvalitet som ”storhet som beskriver hur väl en eller flera egenskaper hos en företeelse, vara eller tjänst uppfyller ett behov” (www.sv.wiktionary.org/wiki/kvalitet).

I Skolverkets rapport *Finns fritids* (Skolverket, 2000:11-12) definierar de begreppet kvalitet och menar att det kan ha många olika innebörder. I rapporten beskrivs kvalitet som egenskaper. Utifrån den definitionen kan man se på kvalitet i fritidshemmet i tre steg. Det första steget innebär att man tittar på verksamhetens egenskaper kopplat till dess resultat, förutsättningar och arbetsprocess. För att i nästa steg analysera om kvaliteten är bra eller dålig handlar det om att ställa verksamhetens egenskaper mot de förväntningar och krav som ställs på fritidshemmet. Det vill säga de nationella styrdokumenterna såsom skollag, läroplan och allmänna råd. Det tredje steget som är kopplat till kvalitet i fritidshemmet handlar om personal, barn och föräldrars syn och värdering av verksamhetens utformning.

Skolverket har i en publikation, *Fritidshemmet – en samtalsguide om uppdrag, kvalitet och utveckling* (Skolverket, 2011:37-38), lyft fram olika aspekter av kvalitetsarbete i fritidshemmet. En aspekt de beskriver är att kvalitet i fritidshemmet, historiskt sett, har varit tätt kopplat till hög resurstillgång. Försättningsvis menar de att det som avgör är att man som skola har kunskapen om hur resurserna skall satsas för att det skall finnas möjligheter till bra kvalitet. De som är ansvariga för att fritidshemmet håller god kvalitet är bland annat rektor som har hand om resursfördelning men även den pedagogiska ledningen. Personalens kompetens och utbildning är också en viktig faktor för kvalitet på fritidshemmet. Andra faktorer som påverkar och styr kvaliteten i fritidshemmet är att elevgruppernas storlek är lämplig och satt i relation till personal och lokaler samt att det finns material och utrustning för att verksamheten skall kunna bedrivas kvalitativt.

Inger Brännberg, adjunkt vid institutionen för pedagogik, kommunikation och lärande vid Göteborgs Universitet, (2011-02-23) tar i en föreläsning upp kvalitet i fritidshemmet och menar att det finns tre nivåer som skapar förutsättningar eller hinder för kvalitet i fritidshemmet. Den strukturella nivån handlar om yttre villkor såsom lokaler, storlek på barngrupp och pedagogers utbildning. Nästa nivå kallar Brännberg för processnivå och präglas av arbetssätt, relationer mellan barn och vuxna och samspel i verksamheten. Den tredje nivån är resultatnivån vilket handlar om hur verksamheten uppfyller de mål och riktlinjer som ligger till grund för verksamheten.

I *Fritidshemmet – en samtalsguide om uppdrag, kvalitet och utveckling* (Skolverket, 2011:39) beskrivs det systematiska kvalitetsarbetet i fritidshemmet. Det innebär att man följer ett visst mönster för att förbättra kvaliteten genom att man utgår från de styrdokument som finns för fritidshemmet. Vidare lyfts det fram att viktiga delar av kvalitetsarbete är uppföljning, planering, utvärdering och analys av pedagogerna i verksamheten. Ser man praktiskt på kvalitetsarbetet i fritidshemmet så innebär det att lokalt skapa metoder för att strukturera det arbete man redan gör och att framförallt reflektera över varför man gör det.

Skolinspektionen gjorde en kvalitetsgranskning av fritidshemmen (Skolinspektionen, 2010:6-7) genom intervjuer, observationer och enkätundersökningar. Några av slutsatserna de kom fram till var att uppdraget på fritidshemmet bör tas mer på allvar genom att man planerar verksamheten mer. De upptäckte att personal i fritidshemmet lade mycket fokus under skoldagen vilket fick konsekvenser under fritids på eftermiddagen genom att verksamheten var oplanerad och rutinmässig.

3.2 Fritidspedagogik

Om man delar upp ordet fritidspedagogik får man fram de två olika begreppen *fritid* och *pedagogik*. Enligt Hans-Erik Olson (2010:13-19) finns det ett gammalt synsätt om vad fritid är och ett nytt synsätt på vad fritid är. Eftersom det är i nutid vi forskar förklarar vi bara det nya synsättet på fritid. Olson talar om det nya synsättet av fritid genom att göra en distinktion mellan fri tid och fritid. Olson skriver att fri tid är kvantitet medan fritid är kvalitet. Han menar att genom att göra något meningsfullt på vår fria tid så blir det fritid. Ove Karlsson Vestman (2000:2-3) förklarar fritid ur allmänt språkbruk som den tiden då vi har ledigt, har vilotid, ferie eller lov. Han fortsätter med att skriva att fritid är den tid vi själva kan välja vad man vill ägna sig åt och inte den tid där det finns planer som styr över vad vi ska göra. Karlsson Vestman diskuterar huruvida det kan bli motsägelsefullt att ha en verksamhet med pedagoger som följer statligt utformade mål, när man talar om att fritiden ska vara den tid vi själva kan välja vad vi vill ägna sig åt. Dock beskriver han att fritiden kan vara den tid man ägnar sig åt aktiviteter där målet är att utvecklas och blir bättre på något specifikt. Han menar för att nå en god utveckling är det förstäeligt att man talar om pedagogik. Enligt nationalencyklopedin (www.ne.se) avser ordet pedagogik, i svenskan, vetenskapen om utbildning och bildning samt uppfostrings- och (ut)bildningsprocesser.

Om vi ser på uttrycket fritidspedagogik som ett uttryck beskriver Karlsson Vestman (2000:3) hur han uppfattar innebörden av ordet fritidspedagogik från *Pedagogisk uppslagsbok* (1996:190). Han skriver att fritidspedagogik är att studera, granska och reflektera kring olika slag av förutsättningar och påverkan av barns utveckling på deras fritid. Han skriver även att fritidspedagogik är att arbeta praktiskt med att skapa förutsättningar för barns utveckling. Lärarförbundet (2005:9) menar att fritidspedagogik är att skapa miljöer för barn och unga som lärande, där de utvecklar sin förmåga till kunskaper för att delta i samhällslivet och genom detta skapa en meningsfull fritid. De menar även att om det finns rätta förutsättningar i undervisningen kan detta bidra till att skapa en grund för ”det goda demokratiska samhället”. Den svenska forskningsportalen (www.forskning.se) har definierat fritidspedagogik på tre olika sätt. Den första definitionen av begreppet är att utveckla barns förmåga till att hantera konflikter samt att utveckla deras sociala kompetens. Den andra definitionen är att man ska möta barnen på deras nivå och använda barnens intressen och erfarenheter som utgångspunkt i arbetet med barnen. Den tredje definitionen innebär att man ser barnen med hänsyn till vilka de är och inte utifrån vad de presterar samt att bekräfta barnen utifrån detta synsätt. De fortsätter med att betona att det är svårt att definiera fritidspedagogik och att många forskare menar detsamma. De ställer frågan om det går att sätta ord på vad fritidspedagogik är, det vill säga på fritidspedagogers arbete. De menar att informellt lärande är svårt att definiera och att när fritidspedagogik definieras talar man om att informellt lärande och formellt lärande sker parallellt.

3.3 Formellt och informellt lärande

Enligt Ingrid Carlgren (1999:9) så innebär formellt lärande det lärande som sker i skolan. Hon förklarar att det lärandet som sker i skolan har som enda syfte att vi ska lära oss saker och att det pågår systematiskt. Vidare beskriver hon att det informella lärandet kan ses som det lärande som sker utanför skolan och som ofta ingår när man gör någonting annat. Ingrid Carlgren (2002, refererad i Pihlgren, 2011:22-23) menar att i det informella lärandet är pedagogen en förebild eller ett stöd i elevens miljö där denne gör egna erfarenheter, till exempel i elevens fria lek eller på rasten. Hon fortsätter med att skriva att enligt traditioner har fritidsläraren fokuserat på det informella lärandet medan klassläraren har haft fokus på det formella lärandet, men att deras förhållningssätt börjar närma sig varandra. Johansson (2011:22-23) diskuterar också formellt och informellt lärande och menar att det är helt upp till fritidspedagogen/läraren att se och använda sambandet mellan det formella och det informella lärandet, för att på så sätt skapa länkar för att stödja barns utveckling och lärande i olika avseenden. Vidare beskriver han informellt lärande som ett slags vardagslärande, det vill säga att det är en process som utgår från individen och bygger på att lärandet är tätt sammankopplat med de vardagliga aktiviteter som individen tar sig för i fritidshemmet. Läraförbundet (2005) skriver att informellt och formellt lärande sker samtidigt, det vill säga att det informella lärandet uppstår samtidigt som man gör en annan aktivitet på fritidshemmet.

Klerfelt (i Carlgren, 1999:89-91) diskuterar miljöer för lärande kopplat till fritidshem och skola. Hon lyfter fram att fritidshemmet, till skillnad från skolan, inte har ett formellt krav att lära barnen något som ska betygsättas eller utvärderas och utifrån den betydelsen blir lärandet på fritidshemmet av informell karaktär. Utifrån det resonemanget diskuterar Klerfelt tre fall som skiljer skola och fritidshem, det vill säga formellt och informellt lärande. I det första fallet menar hon att lärandet utanför skolan ofta sker i grupp medan skolans undervisning utgår från individen och dess prestationer. Hon pekar på att fritidshemmets verksamhet utgår från att lärande sker tillsammans med andra, det vill säga att det barnen lär på fritidshemmet är beroende av samspelet med kamraterna och de vuxna i verksamheten. I det andra fallet beskriver Klerfelt att skolan premierar tankeverksamhet utan hjälpmedel medan tankeverksamheten utanför skolan ofta stöds av verktyg. Exempel som hon lyfter fram handlar om att fritidshemmet har en tradition av att erbjuda kognitiva stöd i form av verktyg såsom leksaker, spel, byggklossar och experimentlådor. I det sista fallet så menar Klerfelt att skolans undervisning syftar till att lära generella färdigheter medan livet utanför skolan präglas av situationsberoende kompetenser. Hon förklarar det med att skolans formella uppgift bygger på att ge eleverna generella kunskaper som går att överföra i andra sammanhang än just skolan. Ser man till det informella lärandet som sker på fritidshemmet så förklarar Klerfelt att det sker i ett sammanhang, det vill säga inom ramen för fritidshemmet och får därför karaktären av situationsbundet lärande. Johansson (2011:26-27) diskuterar fritidshemmets situationsbundna lärande och förklarar att barnen i fritidshemmet till stor del väljer vilka sammanhang de vill ingå i och vilka kamrater de ska leka med, vilket påverkar deras lärande på så sätt att det blir socialt inriktat.

I sitt resonemang kring informellt lärande i fritidshemmet kommer Klerfelt (i Carlgren, 1999:88) in på autentiska aktiviteter. Med autentiska aktiviteter menar hon aktiviteter som i sin praktik ser likadana ut var man än gör dem, såsom bakning. Hon betonar att fritidshemmet skapar förutsättningar för autentiska aktiviteter som i sin tur bygger på ett informellt lärande. Klerfelt diskuterar betydelsen av fritidshemmet och menar att i vissa fall så har fritidshemmet övertagit hemmets roll i fråga om informellt lärande och omsorgsmiljö. Detta innebär att fritidshemmet har en viktig uppgift gällande barns socialisering då detta sker i flera olika miljöer och inte bara i hemmet. Hon vidareutvecklar sitt resonemang och lyfter fram vikten av

att barnen på fritidshemmet får reflektera hur man fungerar tillsammans med andra och hur man själv kan agera för att det ska fungera. Detta menar Klerfelt gör att fritidshemmet skapar ett nytt slags informellt lärande i fråga om socialisering som vare sig hemmet eller skolan kan erbjuda.

3.4 Sociokulturell teori

Enligt Silwa Claesson (2007:31-32) sägs Lev Vygotskij (1896-1934) vara grundaren av den sociokulturella teorin. Hon tar upp att den sociokulturella teorin är ett sätt att förklara hur människan lär sig något. Synen på lärande i en sociokulturell teori är att barns utveckling sker i en specifik och social miljö och att det inte går att skilja på lärande och utveckling. Roger Säljö (2000:128-130) förklarar att fokus i det sociokulturella perspektivet är samspelet mellan den enskilda personen och gruppen och den sociala miljön. Den sociala miljön har en stor betydelse för utvecklingen hos en individ och lärandet sker i samspel mellan människor. Johansson (2011:58) skriver genom att delta i sociala praktiker sker det utveckling och lärande. Claesson (2007:31) lyfter fram att viktiga delar, för att lärande skall ske, är språket, kommunikation och att man deltar i ett sammanhang. Vidare menar hon att i en sociokulturell teori integreras handlande, tänkande och talande, det vill säga att kognitiva processer inte kan lösgöras från exempelvis sociala processer. Vygotskij (1995:9) menar att leken är grunden för barns skapande. Vidare tar han upp att barn i leken ger sina upplevelser liv genom att tolka, omvandla och överdriva saker de har upplevt.

Säljö (2000:18) anser att en utgångspunkt i det sociokulturella perspektivet på lärande är hur människan och grupper tillägnar sig och använder kognitiva och fysiska resurser. Vidare beskriver Säljö (2000:29-34) att artefakter är något som utvecklas i en kultur och att mycket information finns i de fysiska redskapen. Artefakter är de verktyg eller hjälpmedel som människan använder sig av för att förklara, dela med sig och ta till sig av kunskaper. Artefakter kan både vara fysiska och intellektuella, språket är en intellektuell artefakt som används i sociala praktiker. Genom språket kan människan dela med sig utav sina kunskaper. Vidare menar Säljö att artefakter/redskap har kommit att bli allt viktigare för människan. Ett stort steg i människans utveckling handlar, enligt Säljö, om övergången från talspråk till skriftspråk och då framförallt med hjälp av datorer och Internet. Vidare menar han att människor, genom att engagera sig i sociala praktiker, skapar mening. Säljö kopplar den sociokulturella teorin till skolan och menar att det är betydelsefullt att man skapar aktiviteter som är så lika verkligheten som möjligt. Säljö (2000:43-46) jämför eleven i skolan med lärlingen som lär hos mästaren, på så sätt att eleven behöver agera, tänka och tala för att lärande skall ha möjlighet att infinna sig. Säljö menar på att gränserna mellan lek och arbete eller vardag och skola bör suddas ut för att istället skapa kommunikativa miljöer där lärande har möjlighet att utvecklas. Säljö menar att lärandet handlar om att ta del av kunskaper i ett socialt sammanhang för att sedan använda dem i framtiden.

Pia Williams (2006:54) menar att om man ser på kunskap och lärande utifrån ett sociokulturellt perspektiv är det betydelsefullt att skapa en lärandemiljö där barnen är delaktiga i den pedagogiska verksamheten, samtidigt som eleven får stöd till att utveckla ett positivt synsätt på det egna lärandet. Williams (2006:47) tar upp att i ett sociokulturellt perspektiv är det den person som är mer kunnig som stöttar eller vägleder den person som är mindre kunnig i praktiken. Williams (2006:25-29) menar att även om eleverna kan lära av varandra är det viktigt att det finns pedagoger som gör eleverna uppmärksamma på att det finns olika idéer och tankar om ett fenomen i en grupp och att problem kan lösas på olika sätt.

4. Litteraturbakgrund

Vi kommer under litteraturbakgrunden att beskriva fritidshemmet ur ett historiskt perspektiv, vad ett fritidshem är och vad man gör på ett fritidshem samt skriva om de styrdokument som ligger till grund för arbetet i fritidshemmet. I denna del kommer vi även att redovisa en kvalitetsgranskning som skolinspektionen gjort om kvaliteten på fritidshemmet. Vi avslutar med att lyfta fram tidigare forskning kring fritidspedagogik. När vi i texten refererar till Skolverket utan att ange årtal så handlar det om text som finns att läsa på deras hemsida.

4.1 Fritidshemmets historia

Johansson (2011:80-81) berättar att fritidshemmets historia började i slutet av 1950-talet och i början av 1960-talet, han berättar även att fritidspedagogsyrkets historia är kortare än fritidshemmets historia. 1842 skulle alla barn gå i skolan då detta påbjöds i Folkskolestadgan och man brukar tala om att det var då den svenska moderna skolan kom till. Johansson menar dock att arbetsstugorna och eftermiddagshem är rötter till vårt fritidshem. Han förklarar att idén om fritidshemmet från början är att eleverna ska fostras socialt och disciplineras för att fungera i samhället medan skolan har en tradition av att lära elever färdigheter som till exempel att kunna räkna, läsa och skriva.

Enligt Johansson (2011:81-83) kom den första arbetsstugan 1887 i Stockholm. Grunden till att man såg ett behov av arbetsstugan var att när industrialiseringen på 1800-talet kom flyttade många familjer in till städerna och skillnaden på de sociala grupperna blev större. Kvinnorna började arbeta för att familjerna skulle klara sig och många barn lämnades ensamma hemma utan någon tillsyn av vuxna. Samhället ansåg att barnen till de fattiga arbetsfamiljerna tillhörde en riskgrupp som ansågs kunna utveckla gängbildning, kriminalitet och icke önskvärda beteenden. Anledningen till att de tillhörde riskgrupperna var av olika anledningar, dels för att de var utan tillsyn från föräldrar som arbetade länge, men också för att bostadsförhållanden var trångboddhet hos dessa arbetarfamiljer. Johansson fortsätter med att berätta att man tror att inspirationen kan ha kommit från Tyskland och de andra nordiska länderna där verksamheter som liknade arbetsstugor fanns. Arbetsstugorna i Sverige hade som syfte att barnen i arbetarfamiljerna skulle ha någonstans att vara när deras föräldrar arbetade samt lära sig arbete som de ansågs ha nytta av i framtiden. Arbetsstugorna var till för de barn som tillhörde familjer som hade det sämst ställt i samhället och de bidrog även till försörjning för dessa familjer då de fick mat i arbetsstugorna. De som ansvarade för verksamheten var ideella föreningar och privata sällskap och de flesta som arbetade där arbetade ideellt men det fanns ibland folkskollärarinnor som arbetade där när deras skoldag var slut. Johansson ser där en koppling mellan dagens fritidshem där pedagoger har en delad tjänst både i skolan och på fritidshemmet. Verksamheten växte vid sekelskiftet mellan 1800-talet och 1900-talet och det fanns inte någon speciell samhällsgrupp som gick dit utan verksamheten var öppen så att barnen kunde komma och gå som de ville. När det på 1920-talet skedde förändringar i vårt samhälle, som minskad arbetstid, minskad barnantal i familjerna och ökande välstånd, förändrades också arbetsstugornas innehåll. På 1930-talet kom socialdemokratin till makten och ansåg då att fattigvårdstämpeln skulle tas bort från arbetsstugorna och samhället skulle ta ansvar för välfärden hos samhällsmedborgarna. På grund av detta och att verksamheten plötsligt fick bidrag från staten fick arbetsstugorna namnet eftermiddagshem.

Johansson (2011:83-84) skriver att eftermiddagshemmen hade som syfte att barnen skulle ha chans till rekreation och läsläsning. Verksamheten var öppen så barnen kunde gå dit efter skolans slut. Jämfört med arbetsstugornas inriktning på tillsyn fick eftermiddagshemmen inriktning på omsorg och att barnens intressen skulle stimuleras. På 1940-talet fick stora grupper i samhället fritid, det vill säga att de fick tid över för annat än att försörja sig. Detta

ansågs vara ett samhällsproblem och man såg det som att det var samhällets uppgift att lära människor hur de bäst kunde använda sin fritid och eftermiddagshemmen fick en inriktning på att vara en förebyggande barn- och ungdomsvård. Syftet med eftermiddagshemmet var även att hjälpa barnen i deras läxläsning och därför anställdes speciella läxläsningssfröknar. Lokalerna som användes till eftermiddagshem användes ibland även till deltidsförskolor och låg ofta belägna nära barnträdgårdar och daghem.

Johansson (2011:84-85) förklarar att på 1940-talet fick socialdepartementet i uppdrag att göra en rapport angående situationen för daghem, förskolor samt eftermiddagshem. Denna kommitté fick även i uppdrag att titta på innehållet i verksamheterna. När rapporten var klar stod det att de ansåg att eftermiddagshemmen borde finnas i anslutning till skolans verksamhet då det var skolbarn som huvudsakligen vistades där. Skolbarnen ansågs även ha dåligt inflytande på småbarnen som gick på daghemmen genom att de var högljudda och att det fanns en större infektionsrisk. 15 barn ansåg kommittén att varje barngrupp skulle innehålla och att det skulle arbeta en småskolelärarinna i eftermiddagshemmen. De tyckte även att ett samarbete med skolan skulle finnas, verksamheten skulle vara heldagsomsorg och att den skulle få namnet fritidshem. Men det var inte förrän på 1950-talet då Socialstyrelsen skrev en publikation som namnet kom på tal igen. På 1960-talet förändrades samhället igen och allt fler föräldrar behövde arbeta vilket ledde till att behovet av tillsyn och omsorg ökade och på så sätt började fritidshemmen byggas upp. Under samma årtionde kom utbildningen som fritidspedagog till för att det behövdes en yrkesgrupp som arbetade i fritidshemmet.

Det var inte förrän senare som det verkligen sattes igång att arbeta med fritidshemmet skriver Johansson (2011:85-86), då det sattes igång att reformera skolan. Staten startade en utredning som skulle granska skolan som fick namnet *SIA-utredningen*, år 1974. Efter att denna utredning satt igång påbörjades *Barnstugeutredningen*, som skulle granska innehållet och utvecklingen i förskolan samt titta på fritidshemmet som tidigare varit en ganska okänd verksamhet. Rapporten kom fram till att fritidshemmet skulle kopplas till skolan samtidigt som skolan skulle ha en koppling till närsamhället och verksamheten fick namnet *öppet fritidshem*. Tanken var att pedagogerna i skolan och på fritidshemmet skulle ingå i ett arbetslag som arbetade för att ha ett gemensamt ansvar över barnen under barnens hela dagar. Under 1970-talet försökte man etablera dessa öppna fritidshem, men man insåg att det var svårt att få ett samarbete med skolan då de hade olika pedagogiska kulturer och traditioner med sig i bagaget. Fritidshemmet var präglad av fria aktiviteter, omsorg och tillsyn medan skolan var inriktad på undervisning. Fritidshemmet styrdes av Socialdepartementet medan skolan styrdes av Utbildningsdepartementet och de öppna fritidshemmen fick inget genomslag.

Johansson (2011:86-88) berättar om att Fritidshemskommittén började utreda hur man skulle kunna samverka mer mellan skola och fritidshem. Det var ju samma barn som vistades i verksamheterna, dessutom uppmärksammades fritidshemmens pedagogiska innehåll jämfört med hur skolan såg ut. 1985 kom kommitténs rapport som föreslog att verksamheten på fritidshemmen skulle samarbeta med skolan och att lokalerna skulle finnas i anslutning till skolan. Verksamheterna fick pengar för att arbeta med att genomföra detta förslag, men under 1990-talet försämrades finansieringen från staten, men ändå fortsatte man att utöka platserna på fritidshemmen. Det kom ytterligare en utredning som Skolbarnomsorgskommittén hade hand om, där de tittade på förutsättningarna för att en samverkan skulle fungera. En sak som man lade fokus på var arbetslagets samarbete och kompetenser. I samma veva fick man lokalt bestämma vem som skulle vara huvudman för fritidshemmet och skolan. Det som blev avgörande i att fritidshemmet skulle få en del i utbildningssektorn var när Skolverket fick

ansvaret för tillsynen av verksamheten istället för Socialstyrelsen. Sedan blev Utbildningsdepartementet och inte Socialdepartementet huvudman över fritidshemmet. Samtidigt reviderades läroplanen för skolan och fritidshemmet kom att inkluderas i lpo94. Fritidshemmet blev nu etablerat i skolan och den offentliga utbildningssektorn. Pihlgren (2011:34) skriver att fritidshemmet flyttade in i skolan. Fritidshemmet fick ett vidgat undervisningssyfte med synen på en meningsfull fritid.

4.2 Vad är fritidshem och vad gör man på fritidshemmet?

Skolverket (www.skolverket.se) skriver att fritidshem är en pedagogisk gruppverksamhet som ska komplettera förskoleklassen, skolan, specialskolan, grundsärskolan, sameskolan och andra utbildningsformer med skolplikt. Fritidshemmet ska erbjuda elever rekreation och en meningsfull fritid. Inge Johansson (2011:7) betonar att fritidshemmet är en frivillig verksamhet jämfört med skolan som är obligatorisk. Skolverket (www.skolverket.se) skriver att fritidshemmet är till för elever mellan 6-13 år och kommuner kan ha en öppen fritidsverksamhet för elever mellan 10-13 år. Skolverket poängterar att fritidshemmet har en dubbel uppgift, vilket innebär att verksamheten ska göra det möjligt för föräldrar att lämna sina barn på fritidshemmet när de förvärvsarbetar eller studerar och ska bidra till att eleverna får goda uppväxtvillkor genom att eleverna får stimulans och stöd i sin utveckling och sitt lärande. Fritidshemmets öppettider ska anpassas efter föräldrarnas studier eller arbete och även efter elevernas behov och har öppet hela året. Fritidshemmet samordnas oftast med skolan till exempel genom att de delar lokaler samt att personalen arbetar både i skolan och på fritidshemmet. Utbildningen på fritidshemmet ska utgå från elevernas intressen och vara anpassad till elevernas olika förutsättningar och ta till vara på deras lust att lära. Skolverket skriver att fritidshemmet kompletterar skolan på två olika sätt; tidsmässigt och innehållsmässigt. Tidsmässigt att de tar emot eleverna under dagen då de inte är i skolan och även på loven. Innehållsmässigt kompletterar fritidshemmet skolan genom att eleverna får andra kunskaper och erfarenheter än de får i skolan. Skolan och fritidshemmet ska tillsammans bidra till att eleverna får ett allsidigt lärande och en allsidig utveckling.

Skolverket (www.skolverket.se) gjorde ett pressmeddelande den 31 mars 2011 där de skriver att barngrupperna på fritidshemmet ökar och det blir mindre personaltäthet i verksamheten. De tar upp att det går cirka 38 barn i varje grupp på fritidshemmet och att personalen i genomsnitt har 21,5 barn som de ansvarar för. De skriver även att antal fritidshem minskar medan antalet elever som går på fritidshem ökar. Den svenska forskningsportalen (www.forskning.se) skriver att år 1990 hade personalen på fritidshemmet åtta barn som de ansvarade för. Skolverket (www.skolverket.se) tar på sin hemsida upp att det är vanligt att personalen som arbetar på fritidshemmet arbetar integrerat med skolan. Det vill säga att de pedagoger som arbetar i fritidshemmet även tjänstgör i skolan eller i förskoleklassen. Anna Klerfelt (i Carlgren, 1999:82-83) menar att integrationen mellan verksamheterna ser olika ut i olika delar i landet och att utvecklingen visar att det går mot en ökad samverkan och att fritidspedagogerna då tillbringar sin arbetstid med eleverna även under deras skoldag. Ann S. Pihlgren (2011:33-34) lyfter fram att syftet med att integrera skola och fritidshem var för att spara pengar i kommunerna. I ett pedagogiskt syfte var det för att elevernas behov av trygghet, helhet och kontinuitet skulle tillgodoses på ett bättre sätt samt att inläringen och utvecklingen hos eleverna skulle underlättas. Pihlgren fortsätter och menar att tanken var att lärare och fritidspedagoger skulle arbeta i arbetslag och på så sätt komplettera varandra i sina olika kompetenser och yrkesroller och på så sätt främja elevers inläring och utveckling.

Johansson (2011:10-13) har gjort en intervju med en kvinnlig fritidspedagog där hon berättar hur en vecka ser ut på fritidshemmet där hon arbetar. Johansson skriver att

fritidshemsverksamheten ser olika ut på olika fritidshem då till exempel barngruppen ser olika ut, samverkan med skolan är olika eller områdets sociala karaktärer är olika. I intervjun berättar fritidspedagogen att en vecka på fritidshemmet har ett planerat mönster och att eleverna har inflytande över innehållet i verksamheten. Vidare berättar fritidspedagogen att de har planerade aktiviteter varje dag i veckan där eleverna själva bestämmer om de vill medverka eller inte. Eleverna är med och bestämmer innehållet i de olika aktiviteterna samtidigt som pedagogerna kommer med förslag på innehåll och vad eleverna kan göra. Pedagogerna uppmanar eleverna till att göra olika saker och försöker få eleverna till att färdigställa saker. Under en vecka har de olika aktiviteter på fritidshemmet och exempel på dessa aktiviteter är: utedag då de är utomhus och eventuellt gör en utflykt där de har med lekmaterial och mellanmål. De är i gymnastiksalen där de leker fritt med materialet som finns där pedagogernas uppgift blir att se till att leken fungerar bra och att alla ska delta: De har även en verkstad där eleverna kan arbeta med olika material för att till exempel bygga, måla eller forma, pedagogernas roll här är att handleda eleverna i deras eget skapande och uppmanar dem att tänka vidare. De har även en dag i veckan som är fri från planerad aktivitet. Fritidspedagogen berättar i intervjun att de ibland har ett möte tillsammans med eleverna, där de gemensamt diskuterar verksamheten och värderar innehållet i den för att eleverna ska ha inflytande över verksamheten. De diskuterar även hur de kan förändra verksamheten för att den ska bli bättre. Pedagoger betonar att hon tycker det är viktigt med strukturerade aktiviteter samtidigt som man måste värna om elevernas egna fria tid samt utvecklingen emotionellt och socialt i den fria leken. Hon menar att det ska finnas en balansgång mellan frihet och struktur på fritidshemmet.

Klerfelt (i Carlgren, 1999:81-84) beskriver fritidshemmet som en verksamhet som kan se ut på olika sätt. Eleverna som går på fritidshemmet kan vistas där både före och efter skolan och de får frukost och mellanmål när de vistas på fritidshemmet. När eleverna är på fritidshemmet efter skolan finns det både fria och planerade aktiviteter för eleverna. Klerfelt menar att fritidspedagogen inte undervisar i formell mening utan är mer som en ledare. Vilket innebär att fritidspedagogen både leder och deltar i verksamheten. Klerfelt betonar att eleverna på fritidshemmet ska få vara barn genom att få leka och ha roligt. Hon menar även att skolan är tidsstyrd jämfört med fritidshemmet som är uppgiftsstyrt, vilket innebär att det eleverna gör får ta den tid det tar.

4.3 Styrdokument

Skolverket (www.skolverket.se) skriver att fritidshemmet styrs av skollagen (kapitel 1-6 och 14), läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (del 1 och 2) samt de allmänna råden och kommentarer för kvalitet i fritidshem. Vi väljer att ta med de allmänna råden i vår genomgång då de fortfarande gäller som ett levande styrdokument trots att de bygger på den gamla läroplanen, lpo94. Nya allmänna råd är på väg att skrivas, men är inte klara i dagsläget.

I skollagen kapitel 14 2 § står det att ”fritidshemmet ska stimulera elevernas utveckling och lärande samt erbjuda dem en meningsfull fritid och rekreation. Utbildningen ska utgå från en helhetssyn på eleven och elevens behov. Fritidshemmet ska främja allsidiga kontakter och social gemenskap.” (www.riksdagen.se) I skollagen skrivs det att huvudmannen har ansvar för att grupperna i fritidshemmet ska ha en passande storlek och sammansättning och att eleverna ges en god miljö att vistas i. I skollagen kapitel 2 13 § står det att det är endast lärare eller förskollärare med legitimation som får bedriva undervisning i fritidshem och skola. Fortsättningsvis står det i kapitel 2 14 § att i fritidshem och förskola får det finnas annan personal med utbildning eller erfarenhet som främjar elevens lärande och utveckling. I

de allmänna råden (www.skolverket.se) betonar man att kompetensen hos personalen som arbetar i fritidshemmet är avgörande för kvaliteten. De fortsätter skriva att ur en kvalitetssynpunkt är det viktigt att ha personal med pedagogisk högskoleutbildning. Det är även viktigt att personalen har kompetens i att planera, genomföra, utvärdera och vidareutveckla pedagogisk verksamhet som är lämpad till både gruppen och den enskilde elevens behov.

Läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (www.skolverket.se del 1 och 2) handlar om skolans värdegrund och uppdrag samt övergripande mål och riktlinjer. I dessa delar beskrivs det att skolväsendet vilar på en demokratisk grund och att utbildningen ska främja eleverna att utvecklas och få en livslång lust till att lära. Eleverna ska i utbildningen få kunskaper och värden samt kunskap om alla människors lika värde. Utbildningen i skolan ska även vara anpassad till alla elevers olika behov och förutsättningar och att utbildningen i fritidshemmet ska vara likvärdig i hela landet. Det betonas även att leken och skapande arbete är betydelsefulla delar för ett aktivt lärande och att leken är särskilt viktig under de tidiga åren i skolan för att eleverna ska ta till sig kunskaper. En annan uppgift är att se till så att elevers självförtroende, nyfikenhet och kreativitet stimuleras och att de får möjlighet att lösa problem och att pröva sina egna idéer. Det är skolans ansvar att alla elever får möjlighet att få med sig olika uttryck för kunskap och testa på olika uttrycksformer så som dans, musik, rytmik och skapande verksamhet. Det ska finnas samarbete mellan skolan, förskoleklassen och fritidshemmet för att elever ska få ett mångsidigt lärande och en varierande utveckling.

De allmänna råden och kommentarerna för kvalitet i fritidshem (www.skolverket.se) riktar sig till personal som arbetar i fritidshemmen och till kommunerna. De allmänna råden är stöd och rekommendationer för hur förordningar, lagar och föreskrifter ska tillämpas i fritidshemmet. De betonar även att verksamheten bör följa dessa råd och rekommendationer om de inte kan påvisa att de uppnår kraven för verksamheten på annat vis. I de allmänna råden skrivs det att lokalerna för fritidshemmet ska vara ändamålsenliga och ge möjlighet för verksamheten att bedriva en god pedagogisk verksamhet som ska utgå från elevers intressen och behov. De allmänna råden betonar att genom forskning och utvärdering har det visat sig att då fritidshemmet är beläget i skolan är lokalerna inte alltid anpassade efter fritidshemmets verksamhet.

I de allmänna råden (www.skolverket.se) lägger de vikt vid att personalen som arbetar i fritidshemmet ska se till att verksamheten kompletterar skolan innehålls- och tidsmässigt. De skriver att fritidshemmet ska erbjuda en fritid för eleverna som utgår från deras behov och intressen som är stimulerande, utvecklande och meningsfulla. I fritidshemmet ska pedagogik och omsorg kombineras så att det stödjer elevers emotionella, fysiska, sociala och intellektuella utveckling. Det betonas även att verksamheten ska vara varierad och innehålla fysisk aktivitet, lek, skapande verksamhet, studiebesök och utflykter. Fritidshemmet ska erbjuda en meningsfull fritid för eleverna och grunden för detta är att verksamheten är stimulerande, rolig och trygg där skapande verksamhet och lek har stor betydelse. Barn har ett behov av rörelse och det är viktigt att de då erbjuds fysiska aktiviteter som till exempel lek. I leken får eleverna bland annat chans att testa olika roller, lösa problem och testa sin sociala kompetens. Fritidshemmet är en plats som kan bidra till att barn utvecklar sin självständighet, tillit till sig själva och sin identitet genom att låta eleverna få stöd av vuxna samtidigt som de får ta eget ansvar och vara en del av en kamratgrupp och samspela med andra. Verksamheten har sin grund i en grupporienterad syn på lärande, där utvecklings och socialisation sker i grupp.

I de allmänna råden (www.skolverket.se) läggs det även vikt vid att personalen ger eleverna möjlighet till att vara delaktiga, får ta ansvar och får ha inflytande på verksamheten. Det är även viktigt att personalen har en bra kontakt med elevers föräldrar och vårdnadshavare för ett samarbete dem emellan gynnar kvaliteten i fritidshemmet.

4.4 Skolinspektionens kvalitetsgranskning av fritidshemmen

Skolinspektionen gjorde en kvalitetsgranskning av fritidshemmen (Skolinspektionen, 2010:10-11) genom intervjuer och enkätundersökningar med barn, föräldrar, personal samt skolledning. De har även gjort observationer av fritidshemmen. Granskningen utgick från tre centrala frågor:

- Har fritidshemmen en genomtänkt pedagogisk utgångspunkt?
- Erbjuder fritidshemmen en meningsfull verksamhet?
- Är omsorgen om barnen god på fritidshemmen?

Syftet med rapporten var att bidra till en kvalitetsförbättring av fritidshemmet. En tanke var även att rapporten rent allmänt skulle kunna användas för att lyfta fram betydelsen av fritidshemmen kopplat till barns vardag och uppväxtvillkor.

I rapporten *kvalitet i fritidshem* (2010:3) kom skolinspektionen fram till en rad slutsatser som vi kommer att sammanfatta i detta stycke. I den övergripande slutsatsen menar skolinspektionen att fritidshemmen i större omfattning bör kunna bidra till att barnen får goda uppväxtvillkor samt att en jämn och hög kvalitet i fritidshemmet skulle kunna bidra till ökad kunskapsutveckling i grundskolan. Fritidshemmet ska komplettera skolan på så sätt att de ska bidra till att läroplanens mål uppfylls, skolinspektionen menar att man inte gör det i den utsträckning man kan önska. En annan viktig slutsats skolinspektionen har kommit fram till handlar om att man på fritidshemmen behöver öka medvetenheten kring stödandet av barns intellektuella, sociala och emotionella utveckling. Exempel på medvetenhet, menar skolinspektionen, är att bidra till praktisk kunskap om världen samt genom utforskande metod ge barnen möjlighet till att få erfarenheter kring olika kunskapsområden. Vidare lyfter skolinspektionen de anställdas ambition, att se och bekräfta varje barn försvåras, då det ofta är stora barngrupper på fritidshemmet. Relationen mellan barn och vuxna har vid ökade barngrupper en tendens till att bli ytliga. Skolinspektionen förespråkar en organisation på fritidshemmet där barnen blir indelade i mindre grupper och erbjuds en välplanerad och genomtänkt pedagogisk verksamhet. Så ser det enligt skolinspektionen inte ut i majoriteten av fritidshemmen. Anledningen till att organisationen inte ser ut så menar skolinspektionen kan bero på att det på många fritidshem saknas pedagogiskt utbildad personal som är inriktade mot fritidshem och att verksamheten bygger på rutin där det saknas en pedagogisk tanke.

Skolinspektionens granskning (2010:31-33) visar på brister hos skolledningen gällande kunskap om fritidshemmets uppdrag. Det som är än mer anmärkningsvärt är att ledningen ytterst lite är engagerade i fritidshemsverksamhetens utvecklingsarbete. Avslutningsvis menar skolinspektionen att fritidshemmen hamnar i skuggan av grundskolan vilket påverkar fritidshemmet negativt. Anledningen till att fritidshemmen hamnar i skuggan menar de beror på oklara styrdokument gällande fritidshemmet. De menar på att läroplanen är skriven med grundskolan som utgångspunkt, men skall också tillämpas på fritidshemmen vilket kräver att man i varje fritidshemsverksamhet tolkar och konkretiserar vad man skall ha för utgångspunkter på fritidshemmen. Detta menar skolinspektionen är ett mödosamt arbete, men att det måste göras för att hålla en hög kvalitet på fritidshemmen.

4.5 Tidigare forskning kring fritidspedagogik

Sara Ekberg & Christoffer Johansson (2009) har i sitt examensarbete, *Fritidspedagogik – en studie om fritidspedagogikens betydelse för fritidspedagogers yrkesroll*, undersökt hur olika yrkeskategorier på skola och fritidshem uppfattar begreppet fritidspedagogik och dess innebörd. De använde sig av intervjuer som metod i sin undersökning. Resultatet de kom fram till var att fritidspedagogik är att tillägna sig teoretisk kunskap utifrån ett praktiskt arbetssätt. De lyfter fram att det också innebär att man som fritidspedagog, genom informellt lärande, utvecklar barnens sociala kompetens. Ett fritidspedagogiskt arbetssätt innebär att man som fritidspedagog agerar som en förebild för att på så sätt skapa trygghet för barnen. En slutsats de kommer fram till är att fritidshemmets verksamhet ska vara utvecklande för både individen och gruppen och framförallt att man ska utgå från gruppen och individen i planerandet av verksamheten.

I studien, *Vad är fritidspedagogik?* Undersöker Camilla Moberg (2011) vad lärare, fritidspedagoger och rektorer anser att fritidspedagogik är. Genom att använda sig av en enkätundersökning anser Moberg att hon närmar sig svaren på sin frågeställning. Hon kom fram till att fritidspedagogik bygger på lek, men att det också innefattar aktiviteter som är styrda. Fortsättningsvis menar Moberg att man behöver styrda aktiviteter på fritidshemmet för att stödja barnen och höja kvaliteten på verksamheten. Hon poängterar dock att aktiviteterna ska präglas av ett frivilligt deltagande. Moberg kom fram till att fritidspedagogik är en kombination av formellt och informellt lärande med fokus på social kompetens. Hon lyfter fram fritidspedagogens yrkesroll och förklarar att man bör vara flexibel och lugn i sitt yrkesutövande. För att statusen för fritidspedagogen ska höjas menar Moberg att man behöver bli tydligare, som fritidspedagog, när det gäller att synliggöra det man faktiskt gör på fritidshemmet.

Marco Patrone (2011) har i sin studie, *Fritidspedagogik i praktiken*, två centrala frågor. Den första handlar om hur lärare och fritidspedagoger uppfattar det praktiska arbetets funktion i fritidshemmet. Den andra frågan berör samarbetet mellan lärare och fritidspedagog och framförallt hur de själva ser på samarbetet. Patrone har använt sig av intervjuer och observation som metod i sin undersökning. Resultatet i hans studie visar på att de praktiska aktiviteterna har en viktig betydelse för barnens lärande och utveckling. Patrone lyfter fram att det som är mest centralt i de praktiska aktiviteterna, kopplat till barnens utveckling, vilket är den socioemotionella och motoriska utvecklingen. Att lärare och fritidspedagoger har ett gott samarbete är en förutsättning för att utveckling och lärande hos barnen skall komma till stånd.

I studien *Vi tar lärandet till en roligare nivå: - ett fritidspedagogiskt perspektiv på lärande* har Viktor Mortensen & Pernilla Pihlström (2011) undersökt hur lärare i fritidshem ser på barns fria tid samt situationsstyrt lärande vilka de anser är centrala områden för fritidspedagogik. Genom kvalitativa intervjuer har Mortensen & Pihlström kommit fram till att lärare i fritidshem anser att barnen bör och ska få råda över sin egen tid i större utsträckning. Vidare menar de att man som lärare i fritidshem tillsammans med barnen gör den fria tiden lärorik, rolig och intressant. Kring området som handlar om situationsstyrt lärande menar de att det bygger på att man som lärare i fritidshem tar tillvara på situationer i vardagen där lärande sker mer eller mindre medvetet, vidare menar de att situationsstyrt lärande är grundläggande för barns kunskapsutveckling.

5. Metod

Under denna del kommer vi att beskriva vilka metoder vi har använt oss av i vår undersökning och varför vi valt dessa metoder. Vi kommer även att ta upp hur vi gjort vårt urval och varför, samt diskutera genomförandet av vår undersökning. Vidare kommer vi diskutera validiteten, reliabiliteten och generaliserbarheten av vårt arbete. Avslutningsvis redogör vi de etiska överväganden som vi utgått från i vår metod.

5.1 Metodval

Vi valde att använda oss av både intervjuer och enkäter i vår undersökning för att vi ansåg att enkäterna kunde komplettera intervjuerna samt att vi fick en allsidighet där vi kunde nå fler personer. Staffan Stukát (2005:41-42) skriver om att kombinera olika metoder, en metodtriangulering, kan vara bra då de kan komplettera varandra. Han menar även att man kan få ett bredare resultat som är mer generaliserbart. Stukát förklarar vidare att om man använder olika metoder är det lättare att gå djupare in i problemet, se det från olika perspektiv och man kan belysa det mer.

Vi valde att använda oss av intervjuer med öppna frågor för att svarspersonerna skulle få berätta fritt kring sina tankar under intervjuerna samt att de skulle få dela med sig av sina erfarenheter och kunskaper. Claesson (2007:31) lyfter fram att viktiga delar, för att lärande ska ske, är språket, kommunikation och att man deltar i ett sammanhang. Vidare menar hon att i en sociokulturell teori integreras handlande, tänkande och talande, det vill säga att kognitiva processer inte kan lösas från exempelvis sociala processer. Säljö (2000:29-34) menar att språket är en intellektuell artefakt som används i sociala praktiker och genom språket kan människan dela med sig av sina kunskaper.

Vår enkät utformade vi med slutna frågor för att det skulle bli lättare att sammanställa och skulle fungera som ett komplement till de öppna intervjufrågorna. Vi ansåg också att genom att använda en enkät och få många svarspersoner skulle vi få ett resultat som underlättar för oss att dra slutsatser.

5.2 Kvalitativ undersökning

Cato Björndal (2002:106-116) lyfter fram att en kvalitativ undersökning har som styrka att man får tillgång till en djupare förståelse av den problemformulering man har och arbetar utifrån. Vidare lyfter han fram att en kvalitativ datainsamling ligger nära vardagssamtalet vilket ger respondenten en större frihet att uttrycka sin förståelse för vad det frågas efter, vilket enligt Björndal ger en större trovärdighet. Vi har som en del av vår undersökning använt oss av intervjuer där vi på förhand har utformat frågorna (se bilaga 1). När vi utformade frågorna hade vi Stukáts (2005:42-47) tips om vad man ska tänka på vid en intervju i åtanke. Han betonar bland annat att inga ledande frågor ska förekomma, alla ska kunna förstå frågorna och att en bandspelare är bra för att få med allt i intervjun. Han tar även upp vikten av en bra miljö vid intervjutillfället för att det ska bli en trygg miljö. Vi försökte i våra intervjuer skapa en dialog snarare än utfrågning. De flesta frågorna var öppna och gav intervjupersonerna en möjlighet att svara fritt. Björndal (2002:106-116) tar upp några svagheter med kvalitativ undersökning. En svaghet handlar om att man inte har möjlighet att nå så många intervjupersoner då det ofta kan bli ett för tidskrävande arbete. En annan svaghet han lyfter fram är att man som intervjuare kan påverka sin intervjuperson och i nästa steg hur denne svarar. Utifrån våra genomförda intervjuer är det möjligt att vi som intervjuare har påverkat svaren, vi kan dock inte säga om vi påverkat svaren i positiv eller negativ bemärkelse. Dock kände vi efter intervjuerna att vi fått sanningsenliga svar.

5.3 Kvantitativ undersökning

En kvantitativ undersökning menar Björndal (2002:106-116) handlar om ett strukturerat sätt att samla in data på. Vidare lyfter han fram att en kvantitativ undersökning har som styrka att man kan samla in data från många personer på samma gång samt att det är lätt att redovisa data på ett överskådligt sätt. Stukat (2005:47) menar att vid enkäter är det lättare att nå en större grupp och lättare att generalisera svaren. I vår enkätundersökning har vi genom ett Internetforum lyckats komma i kontakt med 65 personer som har velat ställa upp i vår undersökning. Björndal (2002:106-116) pekar på en del svagheter som är kopplat till en kvantitativ undersökning. Det första han framhåller är att oklarheter och missförstånd inte går att reda ut eller följa upp. En annan svaghet, menar Björndal, är att man ofta får en ytlig information och ingen djupare information utöver det som finns i svaren på frågorna. Vi har varit medvetna om svårigheterna med att utforma en enkät som i bästa fall täcker de flesta respondenters åsikter. Vi anser trots det att vinsterna med att göra en enkätundersökning övervinner dess svagheter.

5.4 Urval

Vi valde att intervjua fem olika personer, fyra av dem arbetar i olika stadsdelar i Göteborg och den femte i Stockholm. Vi anser genom att vi valde personer som är verksamma i olika stadsdelar att vi fick en bredare syn på hur det kan se ut på olika fritidshem. Vi valde att tillfråga personer, som vi mött under vår lärarutbildning som arbetar på fritidshem, om de ville delta i vår intervjuundersökning.

I vår enkätundersökning riktade vi oss till 239 medlemmar i ett fritidspedagogiskt forum på Facebook. Anledningen till att vi valde detta forum för vår enkätundersökning var för att vi sett att personerna i forumet har varit aktivt engagerade i frågor gällande fritidshemmet. Vi har själva varit medlemmar i forumet i ett antal månader. Administratörerna på forumet är bland annat fritidspedagoger samt personal som är anställda på institutionen för pedagogik, kommunikation och lärande på Göteborgs Universitet.

5.5 Genomförande

När vi utformade våra intervjufrågor (se bilaga 1) utgick vi ifrån vårt syfte och våra frågeställningar. I nästa steg tillfrågade vi fem olika personer om de ville ställa upp på en intervju, i samband med det berättade vi vad vår uppsats handlade om och hur deras intervjusvar kommer att behandlas. Vi genomförde två respektive tre intervjuer var. Intervjutillfällena gick till på så sätt att vi satt ensamma i ett rum med intervjupersonen och använde oss av en bandspelare som vi spelade in samtalet med. Säljö (2000:29-34) menar att artefakter/redskap har kommit att bli allt viktigare för människan. Ett stort steg i människans utveckling handlar, enligt Säljö, om övergången från talspråk till skriftspråk och då framförallt med hjälp av datorer och Internet. Anledningen till att vi använde oss av bandspelare var för att koncentrera oss på samtalet i intervjun. Efter att vi utfört våra intervjuer transkriberade vi dem genom att vi lyssnade på bandupptagningen samtidigt som vi skrev in dem, i detalj, i datorn (se exempel i bilaga 2). Avslutningsvis sammanställde vi intervjuerna genom att visa på likheter och skillnader i intervjupersonernas svar.

Vi valde att göra enkäter som ett komplement till våra intervjuer för att få en allsidighet i vår undersökning. Vi tog fram enkätfrågor utifrån vårt syfte och frågeställningar för att få svar som skulle vara relevanta för vår undersökning. I våra enkätfrågor valde vi att ha ett strukturerat frågeformulär med bestämda svarsalternativ (se bilaga 4). När vi utformat våra frågor sökte vi efter ett bra verktyg på internet, då hittade vi www.surveymesh.com. Med hjälp av detta program kunde vi skapa en webbenkät som även kunde räkna samman våra resultat.

Vi testade att göra en enkät som vi skickade ut till gamla kurskamrater som skriver C-uppsats för att se om enkätsidan var ett bra verktyg och den visade sig fungera bra. Fördelen med enkäten vara att den bara gick att svara på en gång från samma dator och alla som svarade var anonyma. När vi såg att enkäten fungerade bra utformade vi enkätfrågor (se bilaga 4) utifrån vårt syfte och våra frågeställningar. Vi skrev sedan ett brev (se bilaga 3) till respondenterna. Vi tog sedan kontakt med en av administratörerna på forumet (se urval) som lade ut vårt brev och länken till vår webbenkät. Vi fick snabbt gensvar på enkäten av personer som svarade och personer som skrev på forumet att de svarat på enkäten och var intresserade av att se resultaten av vår undersökning. Vi lät enkätundersökningen vara öppen i en vecka för att medlemmarna skulle få chans att se vår information och ha tid att svara på enkäten. Efter en vecka hade vi fått 65 svar på enkäten och ansåg att detta antal räckte för att enkäten skulle bli generaliserbar.

5.6 Bortfall

När vi gjorde våra intervjuer var det en fritidspedagog som blev sjuk och inte kunde delta i intervjun men vi fick möjlighet att intervjua en annan pedagog som arbetade på samma fritidshem. Sammanfattningsvis hade vi planerat att genomföra fem intervjuer vilket vi lyckades med.

Vi var medvetna innan vi skickade ut enkäten att det skulle bli ett visst bortfall då inte alla medlemmar på forumet är aktiva och alla inte väljer att svara på enkäten. Vi skrev även att vi bara ville att aktiva fritidspedagoger skulle svara på enkäten och på så sätt blev det ett bortfall, då inte alla arbetar som fritidspedagoger nu som är medlemmar i forumet. Antalet personer som fick möjlighet att svara på vår enkät var 239 personer av dem var det 65 personer som svarade på den.

5.7 Validitet, reliabilitet & generaliserbarhet

Ser man till reliabiliteten i våra intervjuer så har vi gjort fem intervjuer med olika personer, skulle man intervjua dessa personer igen så skulle man få samma svar om de inte ändrat åsikter. Däremot om man intervjuat fem andra personer så är det inte säkert man får samma svar. Enkätundersökningen som vi har genomfört ger dock en bra reliabilitet då det är fler som svarat på dem från olika ställen i hela landet och det är större chans att få samma resultat om man gör enkäten igen på samma yrkesgrupp. Då vi har både intervjuer och enkäter som kompletterar varandra anser vi att det går att generalisera vår undersökning. Stukát (2005:42) menar att om man använder sig av flera olika metoder kan validiteten öka, det vill säga att man kan känna sig säkrare på att man mäter det man vill mäta. Genom att vi använt oss av både intervjuer och enkäter anser vi att validiteten i vår undersökning ökar.

5.8 Etiska överväganden

Vetenskapsrådet (2002) har forskningsetiska principer när man genomför samhällsvetenskaplig forskning och skriver om fyra huvudkrav för att bedriva forskning. Dessa krav är *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* och *nyttjandekravet*. *Informationskravet* innebär att den som forskar ska informera undersökningsdeltagare vad syftet med forskningen är och vad som gäller angående deras deltagande i forskningen. *Samtyckeskravet* innebär att den som forskar måste ha deltagarens medgivande och att denna vet om att den själv bestämmer över sin medverkan. *Konfidentialitetskravet* innebär att uppgifter om deltagarna ska kunna vara anonyma och att uppgifter om deltagarna ska förvaras så att ingen obehörig kan ta del av dem. *Nyttjandekravet* innebär att de uppgifter som finns om enskilda personer endast får användas till det ändamål som forskningen har. Vi har följt samtliga av dess huvudkrav i vår forskning.

6. Resultatredovisning

Under resultatredovisningen kommer vi att inleda med att redovisa våra resultat av intervjuundersökningen och därefter följer resultaten av enkätundersökningen.

6.1 Resultat av intervjuundersökning

I detta avsnitt kommer vi att redovisa vårt resultat av intervjuerna. Först kommer vi att presentera intervjupersonerna och deras bakgrund utifrån hur de svarat i intervjun. Med hänsyn till de etiska övervägandena har vi döpt våra intervjupersoner till A, B, C, D och E. Fortsättningsvis i detta avsnitt kommer vi att sammanfatta intervju svaren i löpande text, där vi har valt att utgå från intervjufrågorna (bilaga 1) när vi har skapat rubrikerna, för att underlätta läsningen. Vi kommer att redovisa intervjupersonernas svar i löpande text för att på så sätt visa på likheter och skillnader. Vi kommer även att förtydliga vissa delar genom kursivering. Avslutningsvis kommer vi att sammanfatta resultaten av intervjuerna utifrån vår tolkning av resultaten.

6.1.1 Presentation av intervjupersonerna

Pedagog	Utbildning	Antal arbetade år på fritidshem	Antal inskrivna barn på fritidshemmet	Antal heltidsanställda pedagoger på fritidshemmet
A	Förskollärare/Fritidspedagog	18 år	43	3,75
B	Fritidspedagog	27 år	76	4,2
C	Lärare för tidigare åldrar	1,5 år	36	3,75
D	Hälsopedagog	3 månader	26	2
E	Fritidspedagog	13 år	109	6

6.1.2 Fritidshemmens lokaler

Pedagog A lyfter fram att lokalerna är ändamålsenliga, på så sätt att barnen har mycket ytor att vara på, då lokalerna inte utgörs av skolans klassrum. Pedagogerna B, C, D och E berättar att deras fritidshemsverksamhet delar lokaler med skolan. Pedagog E säger att två av sex klassrum som de har tillgång till är ändamålsenliga för fritidshemsverksamheten men skulle vilja ha ett eget fritidsrum, för övrigt anser pedagog E att de har en fantastisk utomhusmiljö att tillgå. Pedagog B och C menar att lokalerna inte är ändamålsenliga för fritidsverksamheten, vilket de ser som ett problem. Vidare tar de upp att lokalerna är för mycket inriktat på skolan, på så sätt att barnen inte kan spara saker de gjort på fritids för det ska vara skola i lokalerna dagen efter. Pedagog B anser även att de har för mycket barn sett till antalet lokaler, vilket gör att möjligheten att få lugn och ro inte finns. Pedagog D lyfter fram att det finns vissa fördelar med att dela lokaler med skolan, att barnen vet var allt finns och kan använda samma saker i både skola och på fritids. Enligt pedagog D kan fritidshemsmiljön bli mer lekvänlig för barnen.

6.1.3 Fritidspedagogik

Samtliga pedagoger är eniga om att den sociala delen av lärandet är en viktig del av fritidspedagogik, det vill säga att fungera i en grupp och lära sig de sociala koderna. Pedagog B och C säger att den sociala delen bland annat handlar om att lösa konflikter. Pedagog A, C

och E menar att en del av fritidspedagogik är att fritidshemsverksamheten ska utgå från barnens intressen. Pedagog C tycker även att vardagsträning, att kunna klara sig i vardagen, ingår i fritidspedagogik, som till exempel städa efter sig eller lära sig knyta skorna. Pedagog D menar att en del i fritidspedagogik är att man finns där för barnen och gör deras tid till något bra.

6.1.4 Kvalitet på fritidshemmet

Pedagog B, C och E är överens om att *utbildad personal* är en viktig faktor för kvalitet på fritidshemmet. Vidare menar pedagog B, C och D att man på fritidshemmet bör sträva mot samma mål och att *skollagen samt läroplanen* ska ligga till grund för de målen. En annan aspekt av kvalitet på fritidshemmet, menar pedagog A, C och D, handlar om *planering av verksamheten*. De menar att planeringstiden är viktig på så sätt att det är då man kan erbjuda barnen en varierad verksamhet, vilket enligt dem ger kvalitet. I likhet med det anser pedagog B och E att man bör erbjuda barnen olika planerade *aktiviteter som man genomför i mindre barngrupper*, för att på så sätt öka kvaliteten genom att barnen får ta del av en meningsfull fritid. Pedagog A och C beskriver att *färre barn* i barngrupperna kan öka kvaliteten på fritidshemmet, på så sätt att det då blir färre barn i relation till antal pedagoger på fritidshemmet. Vidare lyfter de fram vikten av att barnen känner *trygghet* på fritidshemmet och att man som pedagog kan bidra till det genom att se varje barn utifrån deras förutsättningar och behov.

Pedagog D anser att en blandning av barnens fria lek, där de väljer utifrån deras intressen, och aktiviteter planerade av pedagoger är viktigt för kvaliteten på fritidshemmet. Vidare lyfter pedagog D fram att det är viktigt att *barnen är delaktiga* och får möjlighet till inflytande över verksamheten, i det avseendet att de får vara med och bestämma vad de vill vara delaktiga i.

6.1.5 Uppfyllelse av kvalitet

Pedagog B och D anser att de har möjlighet att uppfylla det de tycker är viktigt för kvalitet på fritidshemmet. Pedagog B vidareutvecklar sitt resonemang och menar att alla barn kanske inte har möjlighet att göra alla aktiviteter samtidigt men alla ska få möjligheten. Att man måste acceptera och utgå från de förutsättningar som finns, anser pedagog B är en självklarhet när man arbetar som fritidspedagog. Pedagog C är inne på samma spår och förklarar att det är en självklar del av uppdraget att uppfylla målen utifrån de förutsättningar som finns i verksamheten. Vidare tar pedagog C upp att det inte alltid går att uppfylla alla mål i verksamheten, vilket gör att man till viss del kan uppfylla kvalitet på fritidshemmet. Pedagog D lyfter fram att det krävs *uppföljning och utvärdering* av det man gör och planerar på fritidshemmet, för att man skall kunna uppfylla det som är viktigt för kvalitet på fritidshemsverksamheten.

”Vi behöver tid och mer att säga till om i schemalaggningsen” på detta sätt uttrycker sig pedagog A om vad man behöver för att uppfylla kvalitet på fritidshemmet. Vidare menar pedagog A att skollagningen inte skall lägga utvecklingsarbeten och för mycket möten under höstterminen, för att kunna vara så mycket personal som möjligt på fritidshemmet. Detta menar Pedagog A är viktigt för att på så sätt ha möjlighet att skapa trygghet i barngruppen.

Antalet pedagoger och pedagoger med utbildning, anser pedagog E saknas för att man ska kunna bedriva en kvalitativ verksamhet på fritidshemmet. Pedagog E menar även att det behövs mer yta på fritidshemmet. Trots det tycker pedagog E att de erbjuder en verksamhet med god kvalitet utifrån de förutsättningar som finns.

6.1.6 Skollagen kapitel 14 2 §

Pedagog A säger att det inte finns möjligheter till att arbeta med alla delar som står i skollagen men att de arbetar med det till viss del. Pedagog B berättar att det är svårt att uppfylla alla delar i 2 § kapitel 14 (se bilaga 1, fråga 9), men att de arbetar så gott det kan för att uppfylla delarna och att de även vill att barnen ska få verktyg att klara sig på egen hand.

Både pedagog D och E arbetar utifrån att barn från olika åldrar ska mötas och framförallt främja kompisrelationer mellan barn i olika åldrar. Pedagog C arbetar för att barnen ska testa att vara i nya grupper. Fortsättningsvis berättar pedagog C att de arbetar med meningsfull fritid genom att utmana barnen i det som de håller på med och att finnas till för barnen om de behöver hjälp. Pedagog C menar att fritidshemmet ska vara fritt i den bemärkelse att barnen själva får välja vad de vill göra, samtidigt som det är pedagogernas uppgift att kunna erbjuda aktiviteter. Pedagog E berättar att meningsfull fritid på deras fritidshem är att erbjuda aktiviteter och material som barnen själva kan sysselsätta sig med som är frivilliga, där pedagogerna finns med som stöd eller inspiratör. Pedagog E betonar att barnens fritid ska vara så lite styrd som möjligt av vuxna. Pedagog D menar att en del av meningsfull fritid är fri lek, det vill säga att barnen får leka fritt. Samtidigt arbetar pedagog D med att erbjuda aktiviteter.

6.1.7 Planering av verksamheten

Samtliga pedagoger har *planeringstid varje vecka* i sin verksamhet. Pedagog A berättar att de på fritidshemmet har en timmes gemensam planering. På denna tid planerar de gemensamt vad som ska hända på fritidshemmet under terminen och även veckovis samt att de delar upp olika ansvarsområden. Pedagog B säger att de har 80 min gemensam planering per vecka och detta sker ibland avdelningsvis och ibland med andra avdelningar. Det finns även extra avsatt tid för att tre pedagoger ska ha planering för att sköta det praktiska till gemensamma aktiviteter. Pedagog B tycker att det finns gott om tid för att planera verksamheten

Pedagog C har cirka två timmar att disponera till planering på fritidshemmet per vecka. Pedagog C brukar planera veckovis och brukar planera en aktivitet som barnen kan hålla på med under några veckor. I planeringen ingår även annat så som att skriva närvarojournaler. En gång i månaden träffas alla fritidspedagoger på skolan där pedagog C arbetar och planerar gemensamma aktiviteter till lov, då det gör mer saker gemensamt på de olika avdelningarna. Pedagog C berättar även att de har ett möte en gång i månaden då diskuterar utvecklingen av fritidshemmen och utvecklar en arbetsplan för fritidshemmet.

Pedagog D har 40 minuter planeringstid tillsammans med den andra pedagogen i arbetslaget där de diskuterar veckovis. Pedagog D betonar även att de försöker planera under skoltid och fritids tid när det finns möjlighet. Den egna planeringstiden läggs oftast till att planera skolarbetet enligt pedagog D. Fortsättningsvis berättar pedagog D att det finns planeringstid med avdelningen bredvid och den egna avdelningen, där fritidspedagogerna träffas och planerar gemensamma aktiviteter.

I början av varje termin gör de en grovplanering för terminen på pedagogs E skola, vid denna planering ligger bland ett frågeformulär som ges ut till föräldrar varje år som grund för planeringen. Pedagogerna som arbetar på de olika fritidsavdelningarna, där pedagog E arbetar, har gemensam planering 1,5 timme i veckan där sex av de anställda pedagogerna är med. Pedagog E har fyra timmars planering i veckan, där det ingår både planering till skolan och fritidshemmet.

6.1.8 Elevernas delaktighet i planeringen av verksamheten

Pedagog D berättar att de börjat med fritidsråd samt en brevlåda där eleverna får tycka till om fritidshemsverksamheten och eleverna får nästan varje dag bestämma vad de vill göra. Fortsättningsvis säger pedagog D att det är viktigt att eleverna får vara med och bestämma men inte till hundra procent.

På fritidshemmet där pedagog A arbetar på är eleverna inte delaktiga i planeringen för tillfället, men har varit det förut genom att de pratade med eleverna om vad de var intresserade av. Pedagog A förklarar att barnen är delaktiga i utformandet av ordnings- och trivselregler som de har på fritidshemmet. Pedagog C och E utgår från barnens önskemål och intressen i sin planering och även observationer på vad barnen gillar men barnen är inte delaktiga i själva planeringen. I fritidshemmet där pedagog B arbetar finns det önskemål om att barnen ska vara mer delaktiga än de är.

6.1.9 Utvärdering av verksamheten

En gång per termin utvärderas fritidshemsverksamheten hos pedagog A, B och E, medan pedagog C uppger att verksamheten utvärderas en gång per läsår. Pedagog A lyfter fram att det är de övergripande ramarna för verksamheten som utvärderas en gång per termin. Samtliga pedagoger utgår från och försöker förändra/förbättra verksamheten utifrån de saker man har kommit fram till i utvärderingarna.

Pedagog B och C tar upp att på deras fritidshem utvärderar de efter varje planerad aktivitet som man har genomfört. Pedagog B förklarar att de utvärderar tillsammans och även individuellt om hur man tycker att det har varit, aktiviteterna utvärderas också framförallt av dem som ansvarar för dem. Pedagog C beskriver att man även brukar utvärdera efter hand under terminen vad som fungerar bra eller mindre bra. Att *barnen är delaktiga* i utvärderingen av verksamheten, anser pedagog E är viktigt. Utvärderingen sker ofta med hjälp av ett frågeformulär som barnen själva besvarar.

”Jag tycker nog att det är lite dåligt med det, det fungerar inte riktigt”. På detta sätt svarar Pedagog D på frågan om och hur de utvärderar verksamheten. Enligt pedagog D handlar utvärdering om måluppfyllelse, vilket kan förklaras som att har man inga mål så kan man inte heller utvärdera något. Vidare menar Pedagog D att man bör börja med att sätta upp både kortsiktiga och långsiktiga mål för verksamheten för att i nästa steg följa upp dessa mål genom utvärdering.

6.1.10 Samverkan mellan skola och fritidshem

Pedagog A förklarar att samverkan med skolan fungerar bra men att det beror på vilken lärare man samarbetar med. Vidare förklarar pedagog A att det handlar om att följa läroplan och kursplan när man samverkar med skolan, vilket uttrycks så här: ”Jag tycker att man ska fokusera på vad det är barnen ska kunna, det handlar ju om att lära sig läsa, skriva och räkna. Det är ju det övergripande, då får man ju utgå från det”. Pedagog B beskriver samverkan mellan skola och fritidshem som ett fungerande arbetssätt. Pedagog B förklarar att: ”Sättet som vi arbetar på bygger på att vi fritidspedagoger är inne i klassen under skoltid och delar klassen i två delar och gör praktiska saker med gruppen som utgångspunkt”. Vidare menar pedagog B att detta arbetssätt gör att man ser alla barn då man kanske bara har cirka tio barn åt gången, vilket gör att kvaliteten på den verksamheten blir hög. Pedagog C tar upp att då skola och fritidshem är i samma lokaler blir det ett automatiskt samarbete. Fördelarna med det, anser pedagog C, är att man ser barnen under hela dagen och kan vidarebefordra det till föräldrarna på eftermiddagen, vilket kan skapa en trygghet för både barn och föräldrar.

”Vi skulle kunna samarbeta betydligt bättre” på detta sätt uttrycker sig pedagog D kring samverkan mellan skola och fritidshem. Vidare menar pedagog D att det inte finns tid till att planera tillsammans med skolan, vilket gör att det blir svårt att samarbeta på ett bra sätt. Pedagog E förklarar att man som fritidspedagog arbetar i två klasser under skoltid, man blir då något som kallas ansvarspedagog. Vidare beskriver pedagog E att ansvarspedagogen har ansvaret för samma barn på fritidshemmet som under skoltid. Under skoltid arbetar ansvarspedagogen med livskunskap tillsammans med barnen.

6.1.11 Fritidshemmets förändring

Pedagog A, B och E berättar att *antalet elever har ökat markant* på fritidshemmet under deras tid som fritidspedagoger. Pedagog A menar att med färre barn på fritidshemmet fanns det mer tid till att få bättre kontakt med barnen och att arbeta i smågrupper. Pedagog E, som har arbetet i tretton år, berättar att antalet barn på fritidshemmet har ökat från 65 barn till 144 under den tiden pedagog E har arbetet på sitt fritidshem och att lokalerna är i princip de samma. Pedagog B betonar att när fritids slogs ihop med skolan blev *lokalerna sämre ämnade för fritids*, men att det finns en fördel då man följer barnen hela dagen och har en bättre kontakt med lärarna i klasserna. Där pedagog E arbetar finns det många deltidsanställda pedagoger som enbart arbetar på eftermiddagen och om man vill arbeta heltid och vara med i skolan måste man vara beredd på att arbeta som resurs. Jämfört med förr då man arbetade som fritidspedagog på heltid och hade samverkan i klassrummet och sedan hade planering och fritids på eftermiddagarna. Fortsättningsvis berättar Pedagog E att det blivit fler *utbildade pedagoger* på fritidshemmet.

Pedagog C och D kan inte se några tydliga förändringar då de inte arbetet så länge på fritids. Dock berättar pedagog C att de i stadsdelen startat en *fokusgrupp* och gjort undersökning om vad kvalitet är i fritidshemmet för att kunna förbättra den. Fokusgruppen har även fått pengar tillsatta från staten för att satsa på fritidshemmet.

6.1.12 Pedagogers syn på legitimation

Samtliga pedagoger anser att det är en självklarhet att fritidspedagoger ska beviljas legitimation. Pedagog A menar att det är för snävt definierat kring att man måste vara lärare för att få arbeta på fritidshem, vilket innebär att man som fritidspedagog inte blir något värd. Pedagog C och E är inne på samma linje och menar att det behövs legitimation för fritidspedagoger, för att säkra kvaliteten på verksamheten. Pedagog D tar upp att det kan bli problem om man behöver legitimation för att arbeta på fritidshem. Pedagog D beskriver att om en verksamhet där det inte finns så många legitimerade pedagoger eventuellt kan få stänga då det inte finns behörig personal.

6.1.13 Visioner och önskemål för framtiden

Att *barngrupperna ska minska* har pedagog A och E som önskemål. Pedagog A menar att det är bättre med mindre barngrupper med färre pedagoger än stora barngrupper med många pedagoger. Fortsättningsvis säger pedagog A att drömmen hade varit om man var tre pedagoger på 30 barn. Pedagog E vill även att det ska ställas högre krav på att ha *utbildade pedagoger* på fritidshemmet och även på miljön. Pedagog E menar att politikerna borde sätta sig in mer i fritidshemmet arbete och att det borde finnas *klarare riktlinjer* för hur man ska driva ett fritidshem.

Pedagog C vill se *fler pedagoger* i fritidshemmet, att det *blir lokaler som är inriktade på fritidshemmet* och att barn som har stöd i skolan även ska få stöd på fritids. Pedagog C vill höja statusen på fritidspedagogers yrke och få det attraktivt, då pedagog C anser att

fritidspedagog ett fantastiskt roligt yrke där man får en bättre kontakt med barnen än om du arbetar som lärare i en klass.

I fritidshemmet där pedagog D arbetar är visionen att samarbetet mellan skola och fritids skulle vara bättre för att få en bättre kvalitet. Pedagog D tycker det är bra att fritidspedagoger är med barnen hela dagen då det blir en helhet och vet vad barnen arbetar med under skoltid.

”Det jag hoppas är ju att hålla fritidspedagogiken levande och få alla som arbetar på fritids att ta till sig det och föra traditionen vidare så den inte dör ut” på detta sätt sammanfattar pedagog B sin vision för framtidens fritidshem.

6.1.14 Sammanfattning av intervjuundersökningen

I frågan om vad fritidspedagogik är lyfter samtliga pedagoger fram att det handlar om den sociala delen av lärandet. De menar att den sociala delen innefattar att man fungerar i en grupp och lär sig de sociala koderna.

Utifrån vårt resultat av intervjuerna har pedagogerna angett en rad viktiga faktorer för kvalitet på fritidshemmet. Vilka är:

- Utbildad personal
- Följa styrdokument
- Planering av verksamheten
- Aktiviteter i mindre grupper
- Färre barn
- Trygghet
- Barnens delaktighet

Utbildad personal är en viktig faktor för kvalitet på fritidshemmet. Intervjupersonerna lyfter fram att det bör ställas högre krav på utbildade pedagoger på fritidshemmet, då de upplever att det blivit fler utbildade pedagoger i verksamheten.

En annan viktig faktor för kvalitet är att man *följer styrdokumentet*. Intervjupersonerna har berättat att det är svårt att uppfylla alla delar som tas upp i skollag och läroplan då de är så allmänna och övergripande men de gör sitt bästa för att uppfylla dem.

Planering av verksamheten tas upp som en viktig del för att erbjuda barnen en varierad fritid och en bra kvalitet på fritidshemmet. Samtliga intervjupersoner berättar att det finns planeringstid för fritidshemmet varje vecka. Dock finns det en stor skillnad i hur mycket tid de olika pedagogerna har till att planera verksamheten och att planeringstiden till fritidshemmet ibland används till skolverksamheten istället.

Genom att man på fritidshemmet erbjuder *aktiviteter i mindre grupper* får barnen ta del av en meningsfull fritid, vilket några av intervjupersonerna menar är viktigt för att kvalitet på fritidshemmet.

Färre barn i barngrupperna är en viktig kvalitetsfaktor på så sätt att pedagogerna har möjlighet att se barnen mer. Samtliga intervjupersonerna tar upp att barngrupperna har ökat markant under deras tid på fritidshemmet och att de gärna ser en förändring där barngrupperna minskar i framtiden. Lokalerna är i stort sett de samma trots ökningen av barngruppens storlek, vilket gör att det blir en kvalitets-sänkning.

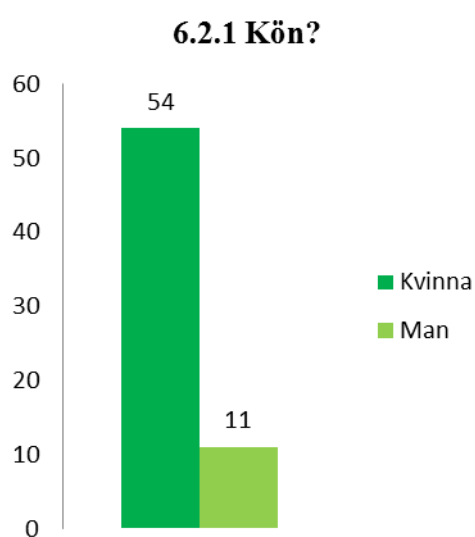
Det lyfts fram att *trygghet* är en viktig faktor för kvalitet i fritidshemmet och genom att fritidspedagoger ofta följer barnen genom hela dagen så finns det möjlighet att skapa en trygghet.

Barnens delaktighet anser samtliga är en viktig faktor för kvaliteten, genom att man utgår från barnens önskemål och intressen i sin planering av verksamheten. Barnen ofta får välja vad de vill göra på fritidshemmet vilket också är en del av deras delaktighet på fritidshemmet. Intervjupersonerna uttrycker en önskan om att barnen ska få mer inflytande i verksamheten.

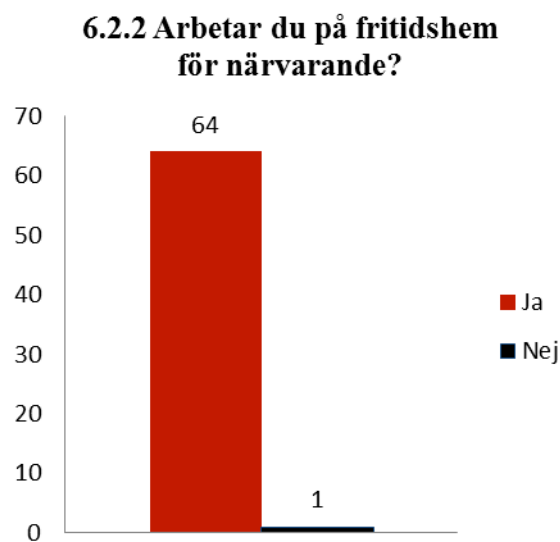
Samverkan mellan skola och fritidshem fungerar på olika sätt beroende på var man arbetar. Oftast är fritidspedagogen som arbetar på fritidshemmet med barnen även i skolan och har ibland lektioner med mindre grupper. Den största fördelen i samarbetet mellan skola och fritidshem handlar om helhetssyn på barnet. Helhetssynen bygger på att man som fritidspedagog följer barnet under hela dagen, vilket kan skapa en trygghet för både barn och föräldrar. Den största nackdel med samverkan mellan skola och fritidshem är att de delar lokaler. Vilket oftast innebär att lokalerna riktar sig till skolans verksamhet och inte till fritidshemmet och på så sätt blir lokalerna inte ändamålsenliga för fritidshemsverksamheten.

6.2 Resultat av enkätundersökning

I detta avsnitt kommer vi att redovisa resultaten av vår enkätundersökning (se bilaga 4). Vi kommer att redovisa resultat av frågorna från vår enkät i diagram, där varje fråga motsvarar ett diagram. Efter varje diagram följer en förklaring av vad diagrammen visar. Vi kommer avsluta med en sammanfattning av resultaten av vår enkätundersökning enligt vår tolkning av resultaten.

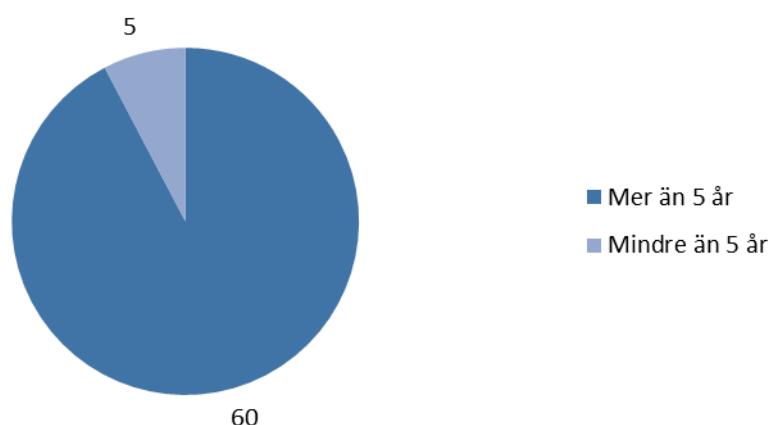
Figur 1 (Enkätfråga 1, 65 svarande).

Figur 2 (Enkätfråga 2, 65 svarande).

Som framgår av *figur 1* och *figur 2* så har 65 personer svarat på vår enkät. Av de 65 respondenterna är 54 kvinnor och 11 av dem är män. Vi bad om i vårt brev (se bilaga 3) till respondenterna att vi framförallt såg personer som var verksamma i fritidshem skulle svara på vår enkät. I *figur 2* ser man att 64 av de 65 som svarat arbetar på fritidshem för närvarande.

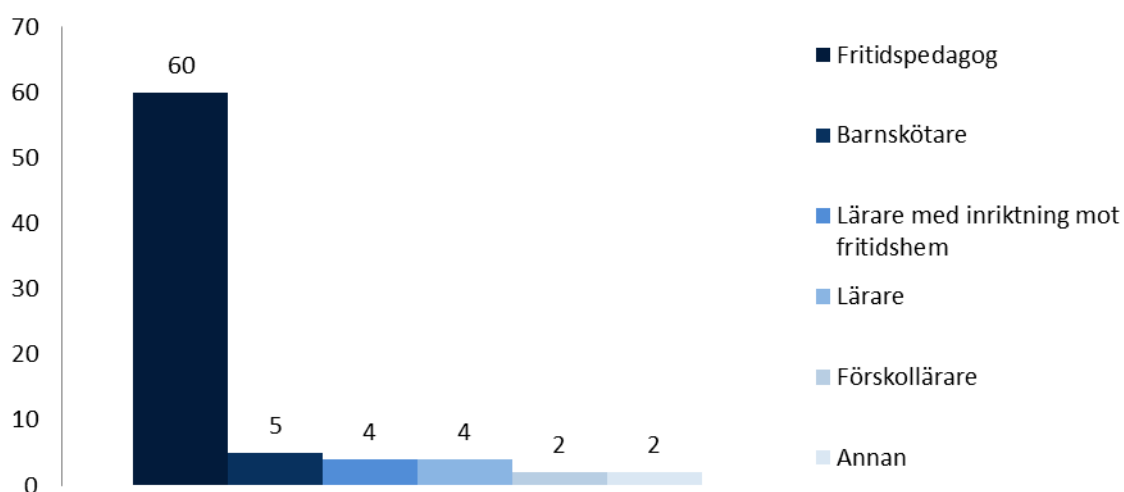
6.2.3 Hur länge har du arbetat på fritidshem?

Figur 3 (Enkätfråga 3, 65 svarande).

I figur 3 visas resultatet av frågan om hur länge respondenterna har arbetat på fritidshem. Av de 65 svarande är det enbart fem personer som har arbetat färre än fem år, det vill säga att 60 av de svarande har arbetat längre än fem år i fritidshem.

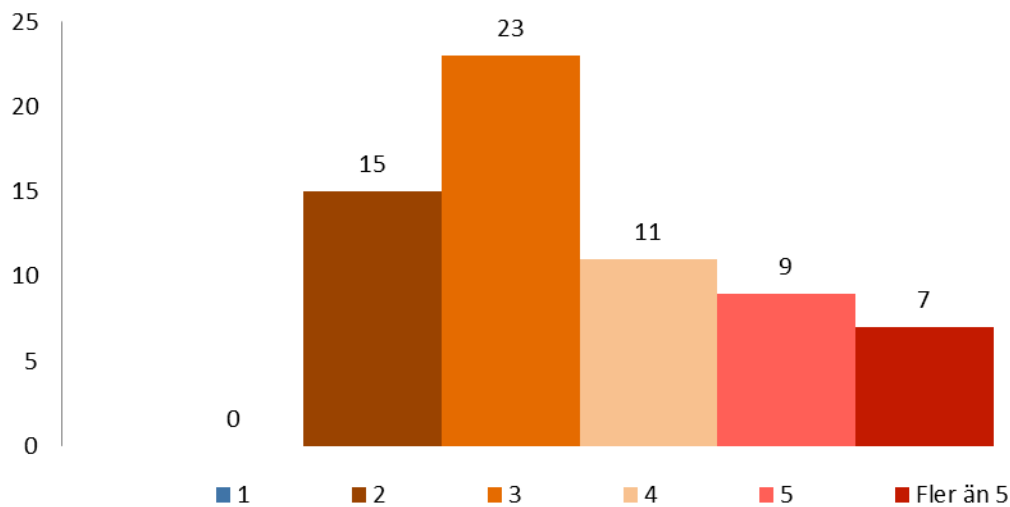
6.2.4 Vilken utbildning har du?

Figur 4 (Enkätfråga 4, 65 svarande, flervalsfråga).

I figur 4 ställde vi frågan om vilken utbildning respondenterna har. Då man kan ha flera utbildningar gjorde vi det möjligt att svara på flera alternativ. Av de 65 som svarande har tolv stycken dubbla utbildningar. 60 av de svarande har en fritidspedagogutbildning, fem stycken är utbildade barnskötare, fyra stycken är utbildade lärare med inriktning mot fritidshem, fyra stycken är utbildade lärare, två stycken har en förskolläraryt utbildning och två stycken har annan utbildning.

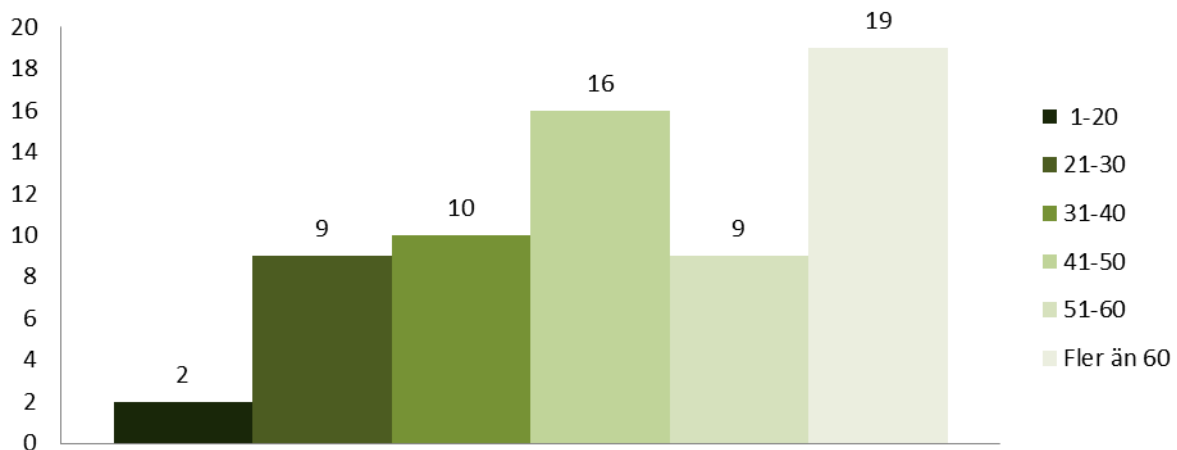
6.2.5 Antal personal på ditt fritidshem?

Figur 5 (Enkätfråga 5, 65 svarande).

Som framgår av figur 5 har respondenterna svarat på hur mycket personal som arbetar på deras fritidshem. 23 av de svarande har tre personal på sitt fritidshem, vilket motsvarar cirka en tredjedel av de svarande. 15 av de svarande har två personal på sina fritidshem och 11 av de svarande har fyra personal. 16 av respondenterna har fem eller fler än fem personal på sitt fritidshem. Ingen av respondenterna har enbart en personal på sitt fritidshem.

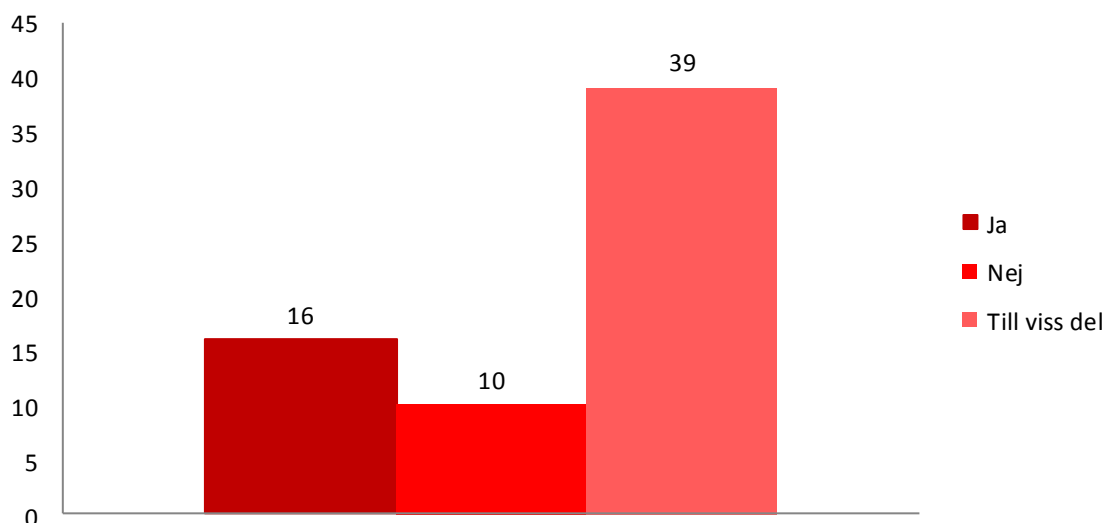
6.2.6 Totalt antal inskrivna barn på ditt fritidshem?

Figur 6 (Enkätfråga 6, 65 svarande).

I figur 6 fick respondenterna svara på hur många inskrivna barn som fanns på deras fritidshem. två av de svarande har mellan 1-20 barn på sina fritidshem. 19 av de svarande har mellan 21-40 inskrivna barn på sina fritidshem. 25 av de svarande har 41-60 barn inskrivna. 19 respondenterna har fler än 60 barn på deras fritidshem. Majoriteten av fritidshemmen har mer än 41 barn.

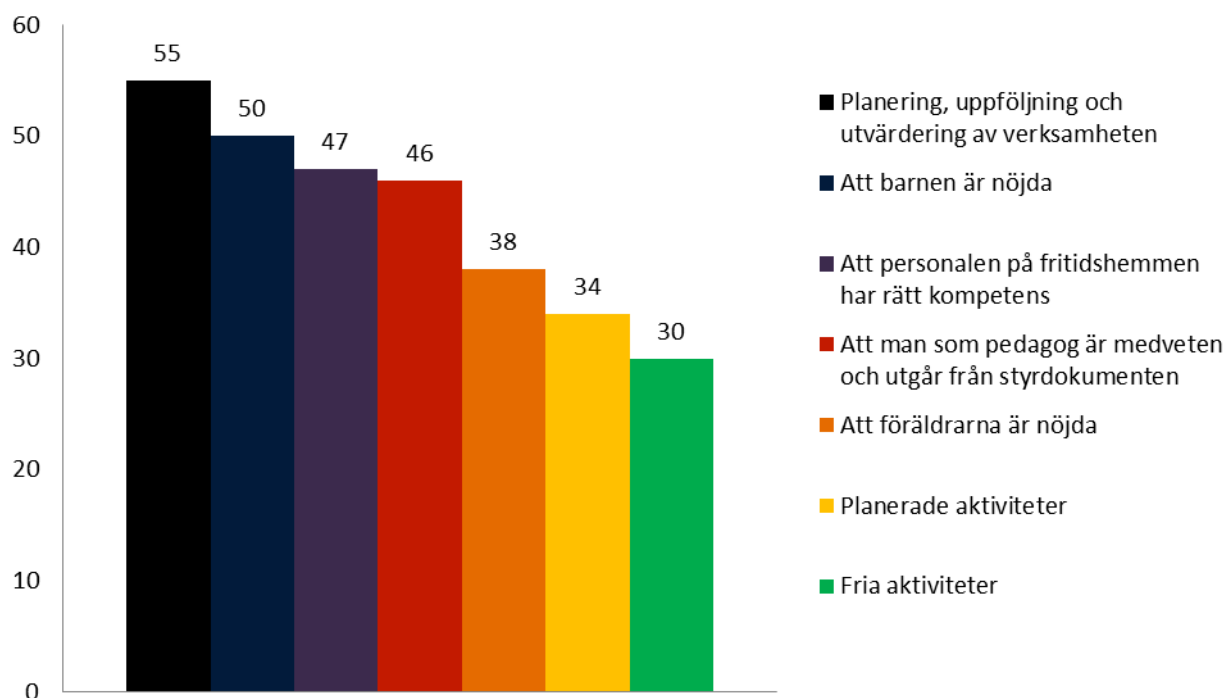
6.2.7 Är lokalerna på ditt fritidshem ändamålsenliga för er fritidsverksamhet?

Figur 7 (Enkätfråga 7, 65 svarande).

I figur 7 svarar 16 personer att det har lokaler på sitt fritidshem som är ändamålsenliga för sin fritidsverksamhet. 49 av de svarande har lokaler som är ändamålsenliga till viss del eller inte alls. Sammanfattningsvis anser cirka en fjärdedel att deras lokaler är ändamålsenliga för fritidshemsverksamheten, medan cirka tre fjärdedelar anser att deras lokaler enbart till viss del eller inte alls är ändamålsenliga för verksamheten.

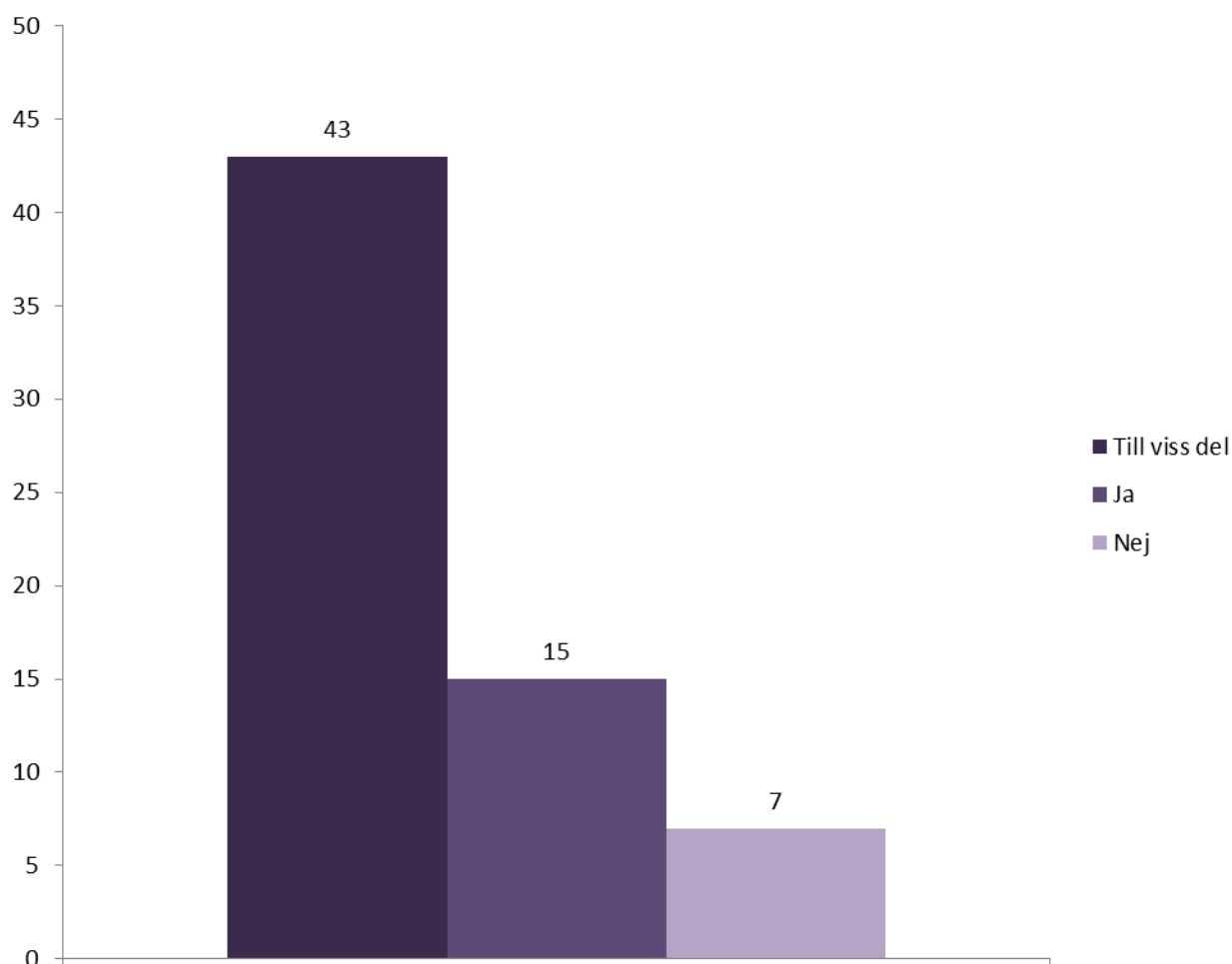
6.2.8 Vad anser du är viktigt för kvalitet på fritidshemmet?

Figur 8 (Enkätfråga 8, 65 svarande, flervalsfråga).

På frågan i *figur 8* uppmanade vi respondenterna att kryssa i flera svarsalternativ. 55 personer anser att planering, uppföljning och utvärdering av verksamheten är en viktig del för kvalitet på fritidshemmet. Att barnen är nöjda tycker 50 av de svarande är viktigt för kvaliteten. Att personalen på fritidshemmen har rätt kompetens tycker 47 respondenter är viktigt för kvaliteten. 46 svarade att det är viktigt att pedagogerna som arbetar på fritidshem är medvetna och utgår från styrdokumentet. Att föräldrarna är nöjda tycker 38 av de svarande är viktigt för kvaliteten på fritidshemmet. 34 av de svarande tycker att planerande aktiviteter är viktiga för kvaliteten medan 30 stycken tycker att fria aktiviteter är viktiga för kvaliteten på fritidshemmet.

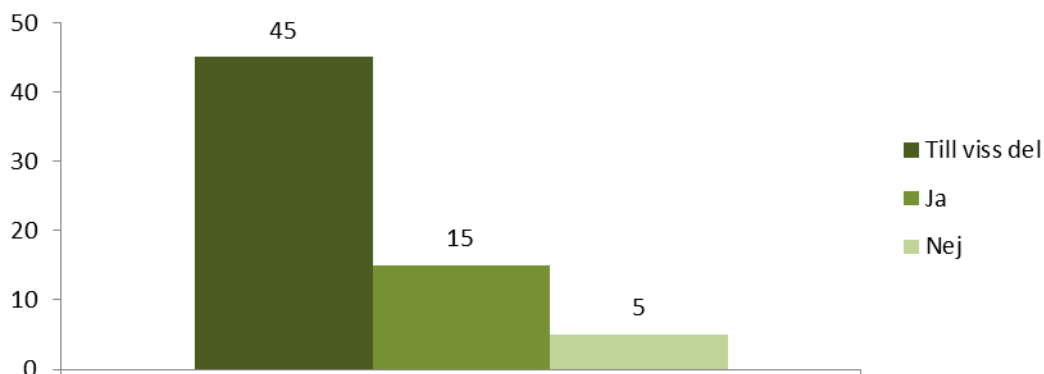
6.2.9 Skollagen kapitel 14 2 §

Figur 9 (Enkätfråga 9, 65 svarande) Har ni de förutsättningarna på ditt fritidshem som krävs för att uppfylla följande som står i skollagen: "fritidshemmet ska stimulera elevernas utveckling och lärande samt erbjuda dem en meningsfull fritid och rekreation. Utbildningen ska utgå från en helhetssyn på eleven och elevens behov. Fritidshemmet ska främja allsidiga kontakter och social gemenskap" (kapitel 14 2 §)?

I *figur 9* svarade 15 respondenter att de har förutsättningar för att uppfylla det som står i skollagen (kapitel 14 2 §). 50 av de svarande anser att de till viss del eller inte alls kan följa kapitel 14 2 § i skollagen.

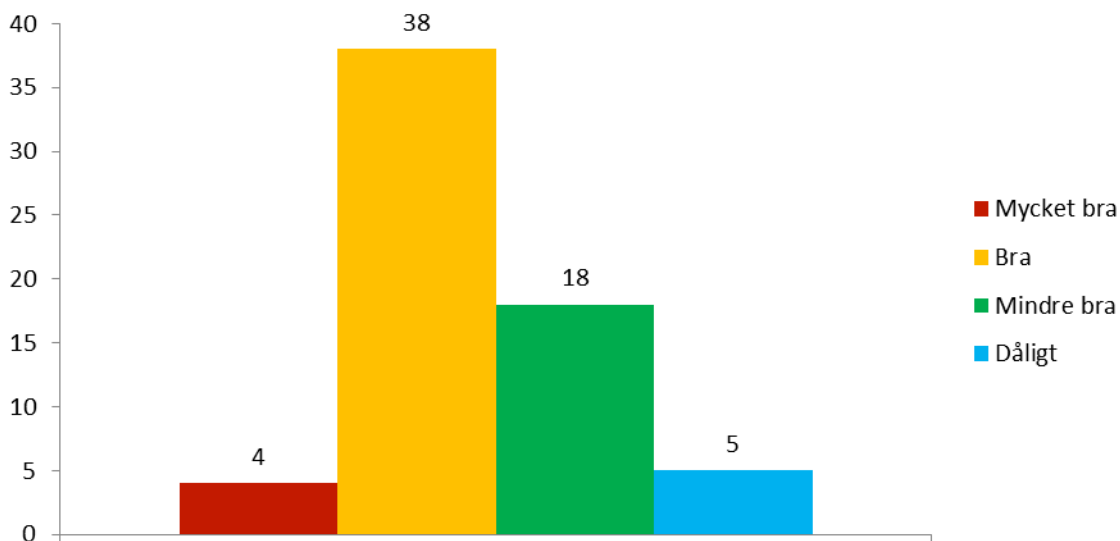
6.2.10 Är eleverna delaktiga i planeringen av verksamheten på ditt fritidshem?

Figur 10 (Enkätfråga 10, 65 svarande).

I figur 10 har 60 av respondenterna svarat att eleverna är delaktiga i planeringen av verksamheten. Enbart 5 respondenter svarade att eleverna inte är delaktiga i planeringen av verksamheten på fritidshemmet.

6.2.11 Hur fungerar samverkan mellan skola och fritidshem på din skola?

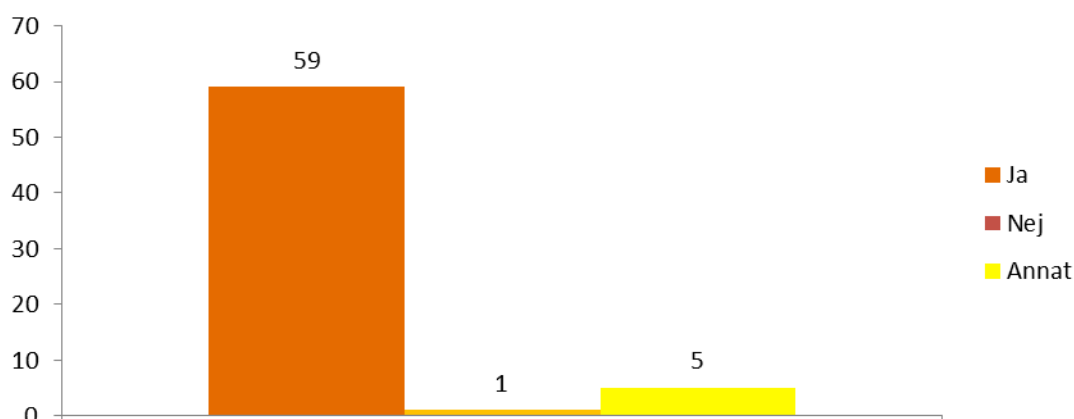

Figur 11 (Enkätfråga 11, 65 svarande).

I figur 11 svarade respondenterna på hur samverkan mellan skola och fritidshem fungerar på deras skola. 38 av respondenterna, svarade att samverkan fungerar bra, medan 18 respondenter svarade att samverkan fungerar mindre bra. Fem av respondenterna svarade att samverkan fungerade dåligt. Fyra av respondenterna ansåg att samverkan mellan skola och fritidshem fungerade mycket bra.

6.2.12 Anser du att fritidspedagoger ska beviljas legitimation?

Figur 12 (Enkätfråga 12, 65 svarande, annat = textsvar).

I figur 12 var en fråga där alternativet *annat* var ett textsvar. De fem som svarade *annat* fyllde i att de tycker att fritidspedagoger ska beviljas fritidspedagoglegitimation. 64 respondenter anser att fritidspedagoger ska beviljas legitimation eller en fritidspedagoglegitimation. Det är enbart en respondent som anser att fritidspedagoger inte ska beviljas legitimation.

6.2.13 Sammanfattning av enkätundersökningar

I vår enkätundersökning arbetar alla, utom en av de svarande, för närvarande på fritidshem. Nästan alla har en fritidspedagogutbildning och har arbetet på fritidshem i mer än fem år samt att majoriteten av de svarande är kvinnor (Se figur 1-4).

Ser man till figur 8 vad respondenterna anser är viktigt för kvalitet på fritidshemmet, hamnar planerade aktiviteter och fria aktiviteter längst ner på listan. Enligt respondenterna är det viktigare att barnen är nöjda än att föräldrarna är nöjda för kvaliteten på fritidshemmet. De viktigaste faktorerna för kvalitet på fritidshemmet enligt respondenterna är:

- Planering, uppföljning och utvärdering av verksamheten
- Att barnen är nöjda
- Att personalen har rätt kompetens
- Att man som pedagog är medveten och utgår från styrdokumentet.

I figur 5 och 6 ser man att antalet pedagoger och antalet barn på, de svarandes olika fritidshem, varierar ganska mycket. Det är dock vanligast att man är tre arbetande pedagoger på ett fritidshem och då har man oftast 41-60 inskrivna barn.

Det är cirka tre fjärdedelar av respondenterna som anger att lokalerna på deras fritidshem inte alls eller bara till viss del är ändamålsenliga för fritidshemsverksamheten. Det är även cirka tre fjärdedelar av respondenterna anser att de enbart till viss del eller inte alls kan följa det som står i skollagen (kapitel 14 2§, se figur). 60 respondenter uppger att eleverna är delaktiga i planeringen på deras fritidshem (se figur 10). Majoriteten av de svarande tycker att samverkan fungerar bra eller mycket bra mellan skola och fritidshem. Figur 12 visar att alla utom en av respondenterna vill att fritidspedagoger ska beviljas en legitimation eller en fritidspedagoglegitimation.

7. Diskussion

Under denna del kommer vi att diskutera och analysera våra resultat från intervjuerna och enkäterna med varandra samt koppla resultaten till vår litteraturbakgrund och vår teoretiska utgångspunkter. Vi kommer vi att lyfta fram de slutsatser vi kommit fram till. Avslutningsvis kommer vi även diskutera om hur man kan forska vidare kring vårt ämne.

7.1 Fritidspedagogik

Den svenska forskningsportalen (www.forskning.se) menar att det är svårt att definiera just fritidspedagogik och att många forskare menar detsamma. Lärarförbundet (2005:9) menar att fritidspedagogik är att skapa miljöer för barn och unga som lärande, där de utvecklar sin förmåga till kunskaper för att delta i samhällslivet och genom detta skapa en meningsfull fritid. Forskningsportalen (www.forskning.se) menar att fritidspedagogik är att utveckla barns förmåga att hantera konflikter samt att utveckla deras sociala kompetens, men även att man ska möta barnen på deras nivå och använda barnens intressen och erfarenheter som utgångspunkt i arbetet med barnen. Ser man till resultatet av våra intervjuer så är pedagogerna eniga om att den sociala delen av lärandet är en viktig del av fritidspedagogik, det vill säga att lära sig de sociala koderna och fungera i en grupp. Det framkom även att en del av begreppet fritidspedagogik är att man utgår från barnens intressen.

Vår tolkning av detta blir att när vi talar om fritidspedagogik på fritidshemmet handlar det om att skapa miljöer för barn där lärande sker och där barnen utvecklas. En miljö där socialt lärande står i centrum och där man möter barnen på deras nivå och utgår ifrån deras intressen. Fritidspedagogik på fritidshemmet handlar om att barnen får en meningsfull fritid och där barnen är delaktiga i verksamheten. Fritidshemmet blir en social miljö för barnen. Säljö (2000:128-130) menar att den sociala miljön har en stor betydelse för utvecklingen hos en individ och lärande sker i samspel mellan människor. Johansson (2001:58) påpekar samma sak när han skriver att genom att delta i sociala praktiker sker det utveckling och lärande. Vi anser att pedagoger på fritidshemmet har en viktig roll i barns lärande och utveckling. Att leken får mycket utrymme på fritidshemmet ser vi som en viktig del för barns sociala utveckling. Vygotskij (1995:9) menar att leken är grunden för barns skapande. Vidare tar han upp att barn i leken ger sina upplevelser liv genom att tolka, omvandla och överdriva saker de har upplevt. Leken handlar om att man, ofta tillsammans med andra, skapar en gemensam referensram där regler och förhållningssätt ingår. För att man som pedagog ska ha möjlighet att stödja barnen tror vi att man bör sätta sig in i vad barnen faktiskt leker och på så sätt skapa en närmre relation till barnen.

7.2 Kvalitet på fritidshemmet

Olson (2010:13-19) menar att genom att göra något meningsfullt på vår fria tid så blir det fritid. Han menar att den fria tiden går från att vara kvantitativ/fri tid till att bli kvalitativ/fritid. För barn som vistas på ett fritidshem är deras fritid en del av fritidshemsverksamheten. I skolverkets rapport *Finns fritids* (Skolverket, 2000:11-12) definierar de begreppet kvalitet och menar att det kan ha många olika innebörder. I rapporten beskrivs kvalitet som egenskaper. Utifrån den definitionen kan man se på kvalitet i fritidshemmet i tre steg. Det första steget innebär att man tittar på verksamhetens egenskaper kopplat till dess resultat, förutsättningar och arbetsprocess. För att i nästa steg analysera om kvaliteten är bra eller dålig handlar det om att ställa verksamhetens egenskaper mot de förväntningar och krav som ställs på fritidshemmet. Det vill säga de nationella styrdokumenterna såsom skollag, läroplan och allmänna råd. Det tredje steget som är kopplat till kvalitet i fritidshemmet handlar om personal, barn och föräldrars syn och värdering av verksamhetens utformning. Frågan är vad kvalitet på fritidshemmet är och vad verksamma

pedagoger anser att kvalitet på fritidshemmet är? Finns det möjligheter i dagens fritidshem att uppfylla dessa kvalitetskrav? Utifrån vår tolkning, av litteratur och intervjuer samt enkäter, innefattar kvalitet på fritidshemmet många olika delar. Vi ska i detta avsnitt belysa och diskutera de olika kvalitetsfaktorerna som påverkar fritidshemsverksamheten. De viktiga faktorerna för kvalitet på fritidshemmet som vi kommit fram till i vår undersökning är:

- Färre barn och ändamålsenliga lokaler på fritidshemmet
- Utbildad personal
- Planering och utvärdering av verksamheten
- Barnens delaktighet
- Följa styrdokument

7.2.1 Färre barn och ändamålsenliga lokaler på fritidshemmet

Skolverket skriver i sin publikation, *Fritidshemmet – en samtalsguide om uppdrag, kvalitet och utveckling*, (Skolverket, 2011:37-38) att det är viktigt att elevgruppen har en lämplig storlek och att lokalerna är anpassade för verksamheten samt att det finns material och utrustning för att verksamheten skall kunna bedrivas kvalitativt. Enligt intervjupersonerna har barngrupperna ökat markant under den tid som de arbetat på fritidshem och lokalerna är i stort sett de samma trots att barngrupperna ökat. Intervjupersonerna påpekar att färre barn i barngrupperna är en viktig kvalitetsfaktor på så sätt att pedagogerna har möjlighet att se barnen mer. Skolverket (www.skolverket.se) gjorde ett pressmeddelande den 31 mars 2011, där de skriver att barngrupperna på fritidshemmet ökar och det blir mindre personaltäthet i verksamheten. I enkätundersökningen som vi har gjort är det tre fjärdedelar av respondenterna som uppger att lokalerna på deras fritidshem inte alls eller bara till viss del är ändamålsenliga för fritidshemsverksamheten (se figur 7). Vi tycker att det är en alldeles för stor del som tycker att lokalerna inte är ändamålsenliga för verksamheten, vilket vi tror kan ha att göra med att lokalerna ofta utgörs av skolans klassrum.

Utifrån resultatet av våra intervjuer såg vi att fritidshemslokalerna ofta utgörs av samma lokaler som används i skolan och på så sätt blir inte lokalerna ändamålsenliga för fritidshemsverksamheten. I vårt resultat, både från enkäter och från intervjuer, kom vi fram till att det på de flesta fritidshem inte finns lokaler som är anpassade till att bedriva en fritidshemsverksamhet. Samtliga pedagoger som vi intervjuade berättade att de på deras fritidshem delar lokaler med skolans verksamhet och att de på så sätt blir mer skolinriktade. Om man läser de allmänna råden för fritidshemmet (www.skolverket.se) skrivs det att lokalerna för fritidshemmet ska vara ändamålsenliga för fritidshemsverksamheten. Samtidigt har det genom forskning och utvärdering visat sig att då fritidshemmet är beläget i skolan är de inte alltid anpassade efter fritidshemmets verksamhet. Frågan är om lokalerna kan bli ändamålsenliga då man delar lokaler med skolan? Går det att bedriva en kvalitativ fritidshemsverksamhet när barngrupperna ökar och lokalerna inte är ändamålsenliga? Vi tror att det är viktigt att man arbetar utifrån att anpassa lokaler till fritidshemsverksamheten vilket enligt oss innebär att man i skolan måste försöka att se och förstå varandras perspektiv. All personal i skolan bör identifiera vad man kan förändra och gemensamt komma fram till hur man gör lokalerna ändamålsenliga för skolverksamheten likväl som för fritidshemsverksamheten. Att barngrupperna kommer att minska ser vi snarare som en vision än en verklighet, vilket innebär att man istället bör fokusera på att öka och förstärka personalen på fritidshemmet, för att på så sätt kunna skapa möjligheter till en kvalitativ verksamhet.

7.2.2 Utbildad personal

Skolverket skriver i sin publikation, *Fritidshemmet – en samtalsguide om uppdrag, kvalitet och utveckling* (Skolverket, 2011:37-38) att personalens kompetens och utbildning är en viktig faktor för kvalitet på fritidshemmet. I Skolinspektionens kvalitetsgranskning (2010) skrev de i sin rapport (2010:33) att en rekommendation för fritidshemmen var att kommunerna behöver säkerställa att all den personal som arbetar i fritidshemmet har tillräcklig fritidspedagogisk kompetens. I våra intervjuer diskuteras samma sak då det lyfts fram att det bör ställas högre krav på utbildade pedagoger på fritidshemmet och att, enligt dem, antalet utbildade pedagoger har ökat i fritidshemmet. Vi kom även fram till att utbildad personal är en viktig faktor för kvaliteten på fritidshemmet. I enkäterna anser 47 av 65 svarande att det är viktigt för kvaliteten att personalen på fritidshemmen har rätt kompetens. I både intervjuer och enkäter påvisas det att de svarande anser att kompetent personal som är utbildad för att arbeta på fritidshem är viktigt för kvaliteten, vilket även skolverket anser är en viktig faktor för kvaliteten. Vi håller med om att personalen på fritidshemmen bör ha en utbildning och en kompetens som passar för att arbeta på fritidshemmet. Vi tror även att det är viktigt att kommunen och rektorn ser till att anställa personal som är lämpad för arbetet på fritidshemmet.

Vi frågar oss varför utbildad personal ökat på fritidshemmen? Ett svar kan vara att det utbildas färre fritidspedagoger, men också att fritidspedagoger inte känner sig lika uppskattade i sitt yrke och att det inte är ett attraktivt yrke. En annan aspekt är att fritidshemsverksamheten inte anses vara en lika viktig verksamhet som skolan av den anledningen att fritidshemmet inte har något krav på sig att lära barnen något. Klerfelt (i Carlgren, 1999:89-91) diskuterar miljöer för lärande kopplat till fritidshem och skola. Hon lyfter fram att fritidshemmet, till skillnad från skolan, inte har ett formellt krav att lära barnen något som ska betygsättas eller utvärderas och utifrån den betydelsen blir lärandet på fritidshemmet av informell karaktär. Samtidigt så ställs det högre krav på samarbete mellan de två verksamheterna medan barngrupperna ökar. Vi hoppas och vill att fritidspedagogyrket ska vara attraktivt så att fler utbildar sig till det. Vi anser att personalen ska vara utbildad och ha rätt kompetens och det är upp till rektorn att se till att anställa personal som är utbildad, men även att de som arbetar på fritidshemmen ställer krav på rektorn att få delta i fortbildning för att utveckla sin kompetens och växa i sitt yrke.

7.2.3 Planering och utvärdering av verksamhet

I våra intervjuer tas det upp att planering av verksamheten är en viktig del för att i nästa steg kunna erbjuda barnen en varierad fritid och en bra kvalitet på fritidshemmet. I skolinspektionens rapport (2010:3) lyfter de fram att organisationen på fritidshemmet ska erbjuda barnen en välplanerad och genomtänkt pedagogisk verksamhet. I de allmänna råden för fritidshemmen (www.skolverket.se) står det att det är viktigt att personalen som arbetar på fritidshem har kompetens i att planera, genomföra, utvärdera och vidareutveckla pedagogisk verksamhet som är lämpad för både gruppen och den enskilde elevens behov. I intervjuerna framkommer det att finns planeringstid för fritidshemmet varje vecka. Dock finns det en stor skillnad i hur mycket tid de olika pedagogerna har till att planera verksamheten och att planeringstiden till fritidshemmet ibland används till skolverksamheten istället. I intervjuerna framgår det även att utvärdering finns på fritidshemmet men i olika utsträckning. Den utvärderingen som sker på de intervjuades fritidshem är att de utvärderar efter varje planerad aktivitet, utvärdering sker både individuellt, i grupp och ibland tillsammans med barnen. Det sker även större utvärderingar av verksamheterna som sker terminsvis och utvärderingen ligger till grund för att förbättra och förändra verksamheten utifrån de saker man kommit fram till i utvärderingen. Vi tror att det är viktigt att man ser till att det ska finnas tid att planera

fritidshemsverksamheten och att inte planeringen för skolan tar all planeringstid. Det är viktigt att ha tid att planera sin verksamhet för att den ska bli bra, men även tid till att utvärdera den måste finnas.

I vår enkätundersökning svarade 55 av 65 personer att planering, uppföljning och utvärdering (se figur 8) av verksamheten är en viktig del för kvalitet på fritidshemmet, att så många svarade att planering och utvärdering är viktigt tror vi kan ha att göra med att man på så sätt tydligare vill synliggöra fritidshemsverksamheten. Det kan även vara att man genom att utvärdera och planera försöker att hela tiden utveckla arbetet kring fritidshemmet. Vi anser att det är viktigt att man kan och har tid att planera verksamheten både enskilt och i grupp. Det är viktigt att man ges tid till att planera tillsammans i sitt arbetslag för att verksamheten ska ha en röd tråd och att alla pedagoger är delaktiga. Vi tror att det blir en bättre verksamhet om alla arbetar mot samma mål och att alla är med på vad som händer i verksamheten. I en grupp finns det olika erfarenheter och kunskaper som är bra att ha med i en planering. I en utvärdering är det lättare att komma fram till bra slutsatser när det gäller barns utveckling och hur verksamheten ser ut, om man kan ha en diskussion där det finns olika perspektiv. Fungerar arbetslaget på fritidshemmet bra så skapar det en trygghet hos barnen genom att man har möjlighet att se barnen och ständigt försöker utveckla det man gör på fritidshemmet, vilket kräver diskussion, planering och utvärdering.

7.2.4 Elevers delaktighet

Barnens delaktighet anser samtliga i intervjuerna är en viktig faktor för kvaliteten, genom att man utgår från barnens önskemål och intressen i sin planering av verksamheten. Barnen får ofta välja vad de vill göra på fritidshemmet vilket också är en del av deras delaktighet på fritidshemmet. Intervjupersonerna uttrycker en önskan om att barnen ska få ännu mer inflytande i verksamheten. I enkäterna är det 60 av 65 respondenter som svarar att eleverna är delaktiga i planeringen av verksamheten. Det vi inte vet utifrån enkätresultatet är hur mycket inflytande barnen har över verksamheten samtidigt så beskrivs det inte heller i några styrdokument hur stor och i vilken utsträckning barnens inflytande bör vara. I de allmänna råden (www.skolverket.se) läggs det även vikt vid att personalen ger eleverna möjlighet till att vara delaktiga, får ta ansvar och får ha inflytande på verksamheten. Pia Williams (2006:54) menar att om man ser på kunskap och lärande utifrån ett sociokulturellt perspektiv är det betydelsefullt att skapa en lärandemiljö där barnen är delaktiga i den pedagogiska verksamheten, samtidigt som eleven får stöd till att utveckla ett positivt synsätt på det egna lärandet. Vi tror på ett fritidshem där man utgår från elevers intressen och önskemål när man utformar sin verksamhet. Pedagogerna på fritidshemmet är där för barnens skull och att det är barnens fritid som står i centrum, därför är det viktigt att de får vara delaktiga. För att öka elevers inflytande tror vi att det kan vara viktigt att man har en bra kommunikation med barnen och skapar tillfällen där barnen kan vara mer delaktiga, till exempel samlingar eller fritidsråd. Genom pedagogernas kunskaper och där man utgår från barnens intressen och önskemål tror vi man kan skapa en bra fritidshemsverksamhet med kvalitet.

7.2.5 Styrdokument

En viktig faktor för kvalitet som vi kommit fram till i vår undersökning är att man följer styrdokumentet. Intervjupersonerna har berättat att det är svårt att uppfylla alla delar som tas upp i skollag och läroplan då de är så allmänna och övergripande men de gör sitt bästa för att uppfylla dem. Skolinspektionen kom i sin granskning (2010:31-33) fram till att anledningen till att fritidshemmen hamnar i skuggan, av skolan, beror på oklara styrdokument gällande fritidshemmet. De menar på att läroplanen är skriven med grundskolan som utgångspunkt men skall också tillämpas på fritidshemmen vilket kräver att man i varje fritidshemsverksamhet tolkar och konkretiserar vad man skall ha för utgångspunkter på

fritidshemmen. Detta menar skolinspektionen är ett mödosamt arbete, men att det måste göras för att hålla en hög kvalitet på fritidshemmen. I intervjuerna framkommer det en önskan om att politikerna borde sätta sig in mer i fritidshemmets arbete och att det borde finnas klarare riktlinjer för hur man ska driva ett fritidshem. I vår enkät hade vi en fråga angående vad kvalitet på fritidshemmet är (se figur 8), 46 av 65 stycken svarade att det är viktigt att pedagogerna som arbetar på fritidshem är medvetna och utgår från styrdokumentet. Samtidigt svarade cirka tre fjärdedelar att de bara till viss del eller inte alls kan följa det som står i skollagen kapitel 14 2 § (se figur 9). Vi tycker att det är anmärkningsvärt att det knappt en fjärdedel av respondenterna i vår enkätundersökning som anser att de kan följa det som står i skollagen. I intervjuerna kom det fram att pedagogerna anser att de arbetar så gott de kan för att uppfylla alla delar i denna paragraf, men att det är svårt och inte finns möjlighet att uppfylla alla delar som står i skollagen. Ett resultat från både intervjuer och enkäter visar att det är viktigt att följa styrdokumentet för kvalitet på fritidshem men att det inte alltid finns förutsättningar för att uppnå dessa. Vi tycker det är viktigt att de som arbetar i fritidshem har en syn på att styrdokumentet är en viktig del av arbetet i fritidshem eftersom det är det som styr verksamheten. En av anledningarna till att styrdokumentet inte följs till fullo kan vara att de är oklara. En annan kan vara att alla personal som arbetar på fritidshem inte alltid är utbildade för att arbeta där. En tredje kan vara att skolan sätts i första hand när det gäller förutsättningar, planering och utvärdering. En fjärde anledning kan vara att lokalerna inte är ändamålsenliga eller att barngrupperna är för stora för att kunna uppnå de målen som lyfts fram i styrdokumentet. Vi tror att det är viktigt, i och med den nya läroplanen och den nya skollagen, att det utformas nya allmänna råd för fritidshemsverksamheten som utgår från dem och som är tydligare och lättare att tolka. Vi menar även att det är viktigt att det ställs krav på att barngrupperna minskar, att det finns fler utbildade pedagoger så att det på så sätt ska finnas förutsättningar att följa styrdokumentet.

7.3 Samverkan mellan skola och fritidshem

Johansson (2011:86-88) tar upp att idén om samverkan mellan skola och fritidshem uppkom efter att Fritidshemskommittén gjorde sin rapport 1985, denna rapport föreslog att skola och fritidshem skulle samverka och att lokalerna för fritidshemsverksamheten skulle finnas i anslutning till skolan. Efter detta började Skolbarnomsorgskommittén titta på hur förutsättningarna för en samverkan skulle fungera. Man lade fokus på arbetslagets samarbete och kompetenser. 1994 kom även lpo94 som inkluderade fritidshemmet i läroplanen för skolan. Fritidshemmet blev då etablerat i skolan och i den offentliga utbildningssektorn. Pihlgren (2011:34) menar att i och med att fritidshemmet flyttade in i skolan fick fritidshemmet ett vidgat utbildningssyfte med synen på en meningsfull fritid. I lgr11 (www.skolverket.se) står det att det ska finnas ett samarbete mellan skola, förskoleklassen och fritidshemmet för att eleverna ska få ett mångsidigt lärande och en varierande utveckling. I resultatet i våra enkäter kom vi fram till att knappt två tredjedelar av de svarande tyckte att samverkan mellan skola och fritidshem fungerar bra eller mycket bra, drygt en fjärdedel svarade att samverkan fungerar mindre bra och 5 av 65 respondenter tyckte att samverkan fungerade dåligt (se figur11). Majoriteten tycker alltså att samverkan fungerar bra eller mycket bra mellan fritidshemmet och skolan. I resultatet av våra intervjuer kom vi fram till att de flesta tyckte att samverkan fungerade bra mellan skola och fritidshem, dock ansåg pedagogerna det att samarbetet beror på vilken lärare man samarbetar med och att samarbetet kan bli bättre. I intervjuerna beskrivs samarbetet som ett fungerade arbetssätt och att det skapar en trygghet för barnen och föräldrar när fritidspedagogen följer klassen hela dagen. Det framkom även att när fritidspedagogen är inne i klassen under skoltid kan man dela klassen i mindre grupper och man ser då barnen på ett annat sätt. Vi tror att det finns för och nackdelar med en samverkan mellan skola och fritidshem. En nackdel är att ibland kan

fritidshemmet hamna i skymundan och att skolans verksamhet får mer planeringstid och att fokus läggs på skolan. I ett arbetslag där lärare och fritidspedagoger arbetar tillsammans finns det risk att den gemensamma planeringstiden går åt bara till skolan, då läraren inte arbetar på fritidshem utan bara i skolan. Det vill säga att fritidspedagogen arbetar för att både fritidshem och skola ska fungera medan läraren bara har en verksamhet att arbeta för. Fördelar med ett samarbete är att barnen har pedagoger som följer dem hela dagen i både skola och fritidshem och detta är en trygghet för barnen och även för föräldrarna och kommunikation mellan lärare och föräldrar kan ges via fritidspedagogen. Om fritidspedagogen har ett bra samarbete med läraren och är med i klassen ser den också hur varje barn fungerar i skolan och på fritidshemmet och får en helhetssyn på barnen. I de allmänna råden (www.skolverket.se) läggs det vikt vid att personalen som arbetar i fritidshemmet ska se till att verksamheten kompletterar skolan innehålls- och tidsmässigt. Samarbetet mellan skola och fritidshem är viktigt och en självklarhet utifrån det som skrivs i de allmänna råden. Vi anser därför att det är viktigt att man diskuterar skolan kopplat till fritidshemmet, för att på så sätt kunna komplettera varandras verksamheter.

I resultatet av våra undersökningar är det en majoritet som tycker att samverkan fungerar bra mellan skola och fritidshem. Vi tror att skola och fritidshem kan lära av varandra och det är bra att det skapas en trygghet i och med att fritidspedagogen följer barnen hela dagen. Vi tror att ett bra samarbete kan främja både det formella och det informella lärandet. Carlgren (1999:9) menar att informellt lärande är det som sker i skolan. Hon menar att det informella lärandet kan ses som det lärande som sker utanför skolan och som ofta ingår när man gör någonting annat. Carlgren (2002, refererad i Pihlgren, 2011:22-23) menar att enligt traditioner har fritidsläraren fokuserat på det informella lärandet medan klassläraren har haft fokus på det formella lärandet men att deras förhållningssätt börjar närma sig varandra. Johansson (2011:22-23) diskuterar också formellt och informellt lärande och menar att det är helt upp till fritidspedagogen/läraren att se och använda sambandet mellan det formella och det informella lärandet, för att på så sätt skapa länkar för att stödja barns utveckling och lärande i olika avseenden. Återigen visas det på vikten av att samverkan mellan skola och fritidshem är viktigt. Genom att läraren i skolan har en tradition av att se det formella lärandet och att fritidspedagogens verksamhet bygger på ett informellt lärande, krävs det att man diskuterar varandras perspektiv för att på så sätt skapa en helhetsbild på barns lärande.

7.4 Legitimation

Ett aktuellt ämne hos fritidspedagoger för tillfället är frågan om legitimation och om fritidspedagoger ska beviljas en legitimation. Som det ser ut i dagsläget är inte fritidspedagoger berättigade en legitimation utan de som får legitimation är lärare och förskollärare. Bakgrunden till varför fritidspedagoger inte beviljas legitimation är att fritidshemsverksamheten inte är någon egen skolform såsom skola och förskola. I våra intervjuer berättar pedagogerna att de arbetar både i skola och på fritidshem. I Lgr 11 (www.skolverket.se) står det att det ska finnas ett samarbete mellan skolan, förskoleklassen och fritidshemmet för att elever ska få ett mångsidigt lärande och en varierande utveckling. Utifrån läroplanen finns det ett krav på samarbete mellan förskollärare, lärare och fritidspedagoger, det är märkligt att fritidspedagoger som arbetar både i skola och på fritidshem inte får någon legitimation, vilket både förskollärare och lärare får.

I skollagen kapitel 2 13 § står det att det är endast lärare eller förskollärare med legitimation som får bedriva undervisning i fritidshem och skola. Fortsättningsvis står det i kapitel 2 14 § att i fritidshem och förskola får det finnas annan personal med utbildning eller erfarenhet som främjar elevers lärande och utveckling. En pedagog i våra intervjuer menar att

det är för snävt definierat kring att man måste vara lärare eller förskollärare för att få arbeta på fritidshem, vilket innebär att man som fritidspedagog inte blir något värd. Samtliga pedagoger i våra intervjuer anser att det är en självklarhet att fritidspedagoger ska beviljas legitimation. Även i enkäterna framkommer det att alla utom en anser att fritidspedagoger bör få en legitimation (se figur 12). I intervjuerna berättade pedagogerna att de anser att det behövs legitimation för fritidspedagoger, för att säkra kvaliteten på verksamheten. I vårt resultat av intervjuerna tas det upp att det kan bli problem om man behöver legitimation för att arbeta på fritidshem. Det som beskrivs är en verksamhet där det inte finns så många legitimerade pedagoger eventuellt får stänga då det inte finns behörig personal. Vi tycker att det är viktigt med utbildad personal på fritidshemmet för att bedriva en verksamhet med kvalitet som följer styrdokumentet. Vi anser att fritidshemmet är en viktig verksamhet där fritidspedagogerna borde bli beviljade en legitimation. Risken med att fritidspedagoger inte beviljas någon legitimation är att fritidspedagoger inte anser sig uppskattade och att yrket blir oattraktivt och på så sätt blir dränerade på högskoleutbildade fritidspedagoger.

En av pedagogerna vi intervjuat är utbildad lärare men arbetar för tillfället på fritidshem. Denna pedagog förklarar fritidspedagogernas roll på detta sätt:

”De har ju bättre koll och har jobbat längre och de har mer erfarenhet av fritidshem och hur det ska vara, hur det ska se ut och det är väldigt många brinnande själar inom fritidspedagogerna. De är helt fantastiska väldigt många, de har så mycket kunskaper och så jag har lärt mig väldigt mycket av fritidspedagogerna för att de brinner ju för fritidshemmen. Så jag tycker ju att de ska ha en legitimation för sitt fritidshem också, för jag ser ju ingen skillnad. De jobbar ju i skolan om dagarna också liksom.” (Pedagog C, se bilaga 2)

7.5 Slutsatser

Utifrån vår litteraturbakgrund samt resultatet av enkät- och intervjuundersökningar har vi kommit fram till vilka faktorer som är viktiga för att uppnå kvalitet på fritidshemmet. Pedagogerna uppfattar kvalitet på fritidshemmet framförallt utifrån dessa faktorer:

- Färre barn och ändamålsenliga lokaler på fritidshemmet
- Utbildad personal
- Planering och utvärdering av verksamheten
- Barnens delaktighet
- Följa styrdokument

Fritidshem har olika förutsättningar för att uppnå kvalitet. Vi har i vårt resultat kommit fram till att de anledningar som pedagogerna lyfter fram som bristande förutsättningar, ofta handlar om att en eller flera av de ovanstående faktorerna saknas i fritidshemsverksamheten. Vi tror att det är viktigt att fritidshemmet lyfts fram och synliggörs som en viktig verksamhet samt att man bör satsa på fritidshemmet för att förutsättningarna för kvalitet ska uppnås. Vi anser att en viktig förutsättning för att stärka kvaliteten på fritidshemmet är att man konkretiserar fritidshemmets styrdokument genom att förankra dem i fritidshemmets praktiska verksamhet.

Genom vår undersökning kom vi fram till att samverkan oftast fungerar bra mellan skola och fritidshem, dock ser det väldigt olika ut men i de flesta fritidshem är fritidspedagogerna med under skoltid och följer en eller flera klasser som de sedan har hand om på fritids. Genom vårt resultat har vi kommit fram till att det finns fördelar och nackdelar med en samverkan. Fördelar med samverkan mellan skola och fritidshem handlar om att fritidspedagogen följer barnet under hela dagen, vilket kan skapa en trygghet för både föräldrar och barn. Vi tror att ett bra samarbete kan främja både det formella och det informella lärandet, genom att läraren i

skolan har en tradition av att se det formella lärandet och att fritidspedagogens verksamhet bygger på ett informellt lärande. Nackdelar med samverkan är att lokalerna ofta är anpassade för skolans verksamhet och inte för fritidshemmets verksamhet. Fritidshemmet kommer ibland i skymundan då det läggs mer vikt vid att planera skolverksamheten än fritidshemsverksamheten.

7.6 Vidare forskning

Vi har i vårt arbete undersökt olika aspekter kring kvalitet på fritidshemmet. Vi har berört olika faktorer för kvalitet i fritidshemmet utan att fördjupa oss allt för mycket i varje faktor. Vi anser därför att det går att forska vidare på de delar som vi kommit fram till i vårt arbete. Några exempel på frågeställningar som man kan fördjupa sig i är: Hur påverkar de stora barngrupperna barns utveckling på fritidshemmet? Varför behövs det utbildad personal på fritidshemmet? Planering och utvärdering av fritidshemsverksamheten, för vem och varför?

Vi har i vår diskussion tagit upp formellt och informellt lärande kopplat till samverkan mellan skola och fritidshem (jämför 3.7 och 7.3). Vi har på grund av tidsbrist inte haft möjlighet att gå djupare in på vad informellt lärande rent konkret betyder för barnen och för verksamheten på fritidshemmet. Utifrån det anser vi att man kan forska vidare kring det informella lärandet och kring sambanden mellan det formella och informella lärandet för att på så sätt visa på fritidshemmets viktiga roll i skolan.

En annan intressant forskningsfråga som vi snuddat vid i vår undersökning handlar om legitimationen. Som det ser ut i dagsläget får förskollärare och lärare legitimation men inte fritidspedagoger, då fritidshemmet inte är en egen skolform. I skrivande stund är detta ett aktuellt ämne hos landets fritidspedagoger, då detta precis införts och ingen kan nu säga om hur det blir med legitimation för fritidspedagogerna. Vi tycker att det skulle vara oerhört intressant att undersöka hur kravet på legitimerade lärare och förskollärare påverkar fritidspedagoger och dess yrkesroll. Denna forskningsfråga tror vi kommer vara intressant om några år då man kan se effekterna av införande av legitimationen.

Referenslista

Björndahl, Cato R.P (2005). *Det värderande ögat: observation, utvärdering och handledning*. Stockholm: Liber.

Brännberg, Inger (2011-02-23) *Fritidshem – uppdrag och kvalitet*. Föreläsning, Göteborgs universitet.

Carlgrén, Ingrid (red) (1999). *Miljöer för lärande*. Lund: Studentlitteratur.

Claesson, Silwa (2007). *Spår av teorier i praktiken: några skolexempel*. Lund: Studentlitteratur.

Den svenska forskningsportalen

<http://www.forskning.se/temaninteraktivt/teman/fritidshem/tiofragorsvar/tiofragorochsvara/vadarfritidspedagogik.5.2ac1d9f612b59a0254b8000825.html> (2011-11-10)

Ekberg, Sara & Johansson, Christoffer, (2009). *Fritidspedagogik – en studie om fritidspedagogikens betydelse för fritidspedagogers yrkesroll*. Högskolan Kristianstad, Sektionen för Lärarutbildning.

<http://hkr.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:300078> (11-11-24)

Fritidshemmet – en samtalsguide om uppdrag, kvalitet och utveckling (2011)

<http://www.skolverket.se/publikationer?id=2623> (11-11-24)

Johansson, Inge (2011) *Fritidshempedagogik – idé – ideal – realitet*. Stockholm. Liber

Karlsson Vestman, Ove. (2000). *Perspektiv på fritidspedagogik – en granskning av verksamhetens filosofiska begrepp och ideologier*. Opubl. paper presenteras vid ENSAC Swedens årskonferens 2002.

Läraryrket (folder 2005) *När intresse blir kunskap- fritidspedagogikens mål och medel*

Moberg, Camilla, (2011). *Vad är fritidspedagogik?* Linköpings universitet, Institutionen för samhälls- och välfärdsstudier.

<http://liu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:401284> (11-11-24)

Mortensen, Viktor & Pihlström, Pernilla, (2011). *"Vi tar lärandet till en roligare nivå": - ett fritidspedagogiskt perspektiv på lärande*. Linnéuniversitetet, Fakultetsnämnden för hälsa, socialt arbete och beteendevetenskap, Institutionen för pedagogik, psykologi och idrottsvetenskap.

<http://lnu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:452269> (11-11-24)

National encyklopedin <http://www.ne.se/lang/pedagogik> (2011-11-10)

Nordstedts svensk ordbok (1999), tredje upplagan.

Olsson, Hans-Eric. (2010). *Fri tid eller fritid? Fritidens idéhistoria ur ett framtidsperspektiv*. (femte omarbetade upplagan). Fritidspolitiska studier 5. Täby: Institutet för fritidsvetenskapliga studier.

Patrone, Marco, (2011). *Fritidspedagogik i praktiken*. Malmö högskola: Kultur och samhälle. <http://dspace.mah.se/handle/2043/12301> (11-11-24)

Pedagogisk uppslagsbok. (1996). Stockholm: Läraryrket Förlag. Informationsförlaget.

- Pia Williams (2006) *När barn lär av varandra – samlärande i praktiken*. Stockholm: Liber.
- Pihlgren, Ann S. (2011) *Fritidshemmet*. Lund: Studentlitteratur
- Skolinspektionen. *Kvalitet i fritidshem* (2010) Rapport.
<http://www.skolinspektionen.se/Documents/Kvalitetsgranskning/fritids/rapport-kvalitet-fritidshem.pdf> (11-11-24)
- Skolverket (2000). *Finns fritids?* rapport nr 186.
www.skolverket.se/publikationer?id=598 (11-11-24)
- Skolverket (2007). *Kvalitet i fritidshem. Allmänna råd och kommentarer*. www.skolverket.se
- Skolverket (2011). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011– lgr11*.
www.skolverket.se
- Skolverket (2011) *Pressmeddelande*.
http://www.skolverket.se/2.3894/publicerat/arkiv_pressmeddelanden/2011/allt-storre-barngrupper-och-glesare-med-personal-i-fritidshem-1.127668 (2011-11-14)
- Skolverket (2011) *Statistik och analys*.
http://www.skolverket.se/statistik_och_analys/2.1862/2.4329/2.4529/allt-storre-barngrupper-och-glesare-med-personal-pa-fritids-1.127571 (2011-11-14)
- Stukát, Staffan (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund:
Säljö, Roger (2000) *Lärande i praktiken-ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm. Nordstedt
- Utbildningsdepartementet. *Skollagen*. www.riksdagen.se, kap 14, 2 §.
- Vetenskapsrådets forskningsetiska principer.
http://www.vr.se/download/18.7f7bb63a11eb5b697f3800012802/forskningsetiska_principer_t_f_2002.pdf (2011-11-16)
- Vygotskij, Lev (1995). *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Göteborg : Daidalos, 1995
- Wiktionary www.sv.wiktionary.org/wiki/kvalitet (11-11-24).

Bilagor

Bilaga 1 - Intervjufrågor

- 1. Hur länge har du arbetet på fritidshem?**
- 2. Vilken utbildning har du?**
- 3. Hur många arbetar på ditt fritidshem?**
- 4. Hur många inskrivna barn finns det på ditt fritidshem?**
- 5. Är lokalerna på ditt fritidshem ändamålsenliga för er fritidshemsverksamhet?**
- 6. Vad är fritidspedagogik för dig?**
- 7. Vad anser du är viktigt för kvalitet på fritidshemmet?**
- 8. Finns det möjlighet att uppfylla det du tycker är viktigt för kvalitet på fritidshemmet på din arbetsplats?**
- 9. I skollagen kapitel 14 2 § ”Fritidshemmet ska stimulera elevernas utveckling och lärande samt erbjuda dem en meningsfull fritid och rekreation. Utbildningen ska utgå från en helhetssyn på eleven och elevens behov. Fritidshemmet ska främja allsidiga kontakter och social gemenskap”. På vilket sätt arbetar ni utifrån det som står i skollagen som jag precis läste upp?**
- 10. Hur planerar ni er verksamhet?**
- 11. Är eleverna delaktiga i planeringen av er verksamhet och i så fall på vilket sätt?**
- 12. Utvärderar ni er verksamhet och i så fall på vilket sätt?**
- 13. Hur ser samverkan mellan skola och fritidshem ut och hur fungerar det på din arbetsplats?**
- 14. Anser du att fritidshemmet har förändrats under de åren du arbetat? Om ja, på vilket sätt har det förändrats?**
- 15. Hur ser du på frågan angående fritidspedagoger och legitimation?**
- 16. Vilka är dina egna önskemål och visioner för framtiden när det gäller fritidshem och fritidspedagogik?**

Bilaga 2 - Exempel på transkriberad intervju

Intervjuare=I   Respondent=R

I: Hur länge har du arbetet på fritidshem?

R: Ehh, 1,5 år snart.

I: Vilken utbildning har du?

R: Lärare för tidigare åldrar inriktning kultur och språk

I: Hur många arbetar på ditt fritidshem?

R: Vi är två förskollärare, en heltids fritidspedagog och en 75% fritidspedagog.

I: Hur många inskrivna barn finns det på ditt fritidshem?

R: 36.

I: Är lokalerna på ditt fritidshem ändamålsenliga för er fritidshemsverksamhet?

R: Nej!

I: Kan du förklara?

I: Nej, de är ju, bland annat så är det en del som är klassens grupprum och en del är förskoleklassens grupprum, sen har vi då ett kök också i mitten av alltihopa och så har vi ett rum som är alltså målarrum och soffrum och ett lekrum och förvaring av pysselmateriel. Så det blir, det är inte riktigt inriktat just på fritids utan det blir väldigt mycket olika verksamheter i samma lokaler och det blir väldigt rörigt. Barnen kan inte lämna sina saker på fritids från när de målat till dagen efter utan det försvinner, flyttas på och de kan liksom inte spara byggen de gör heller för att det är skola där dagen efter. Det är inte så bra för barnen att inte kunna spara sina saker

I: Vad är fritidspedagogik för dig?

R: Det är att man fångar barnen i deras intressen, att man utgår ifrån dem i sitt planerade, vad de vill göra och... Det är just fritid, fri tid ska ju vara det barnen vill göra. Så man ska ju utgå ifrån dem och man ska... Det är svårt att förklara, liksom sätta ord på det för att alltså fritidspedagogik är så brett. Det är liksom, hos barnen är det också vardagsträning, att klara sig i vardagen Att kunna lära sig knyta skorna och ta hand om disken, ställa undan efter sig, att liksom. Aa, det innehåller ju så mycket av det vardagliga sociala och träning, att de ska kunna vara med andra människor och kunna läsa konflikter och det här. Det är liksom så stort och vitt begrepp som är väldigt viktigt för att barn alltså föräldrar idag verkar inte kunna uppfostra sina barn, de har inte tid för det. Då blir det ju att fritidshems pedagogerna får göra det på fritids väldigt mycket.

I: Vad anser du är viktigt för kvalitet på fritidshemmet?

R: Trygghet! Ehh, planerande, alltså planering av verksamheten. Ehm, utbildade pedagoger, att det är tillräckligt med personal som kan se barnen. En bra kontakt med föräldrar och just

det att vi har en skollag och läroplan, liksom som vi ska följa läroplanen och det tyder ju också på en profession att vi har ett yrke som är viktigt vi också och just nu i nya läroplanen så står det att det är ett lärande i fritidshemmet också, det är inte bara att ta hand om barnen liksom medan föräldrarna är på jobbet utan det är ett lärande hela tiden för barnen.

I: Finns det möjlighet att uppfylla det du tycker är viktigt för kvalitét på fritidshemmet på din arbetsplats?

R: Till viss del, alltså det är ju vårt uppdrag att kunna göra det utifrån dom förutsättningar vi har, vi gör ju allt för det och är det så att vi inte når upp till dom målen, då är det vårt jobb att gå till rektorn: det här klarar inte vi att uppfylla kan du hjälpa oss och så. Till viss del ja.

I: Nu ska du få ett papper här för denna frågan är så lång. I skollagen då, kapitel 14 2 § ”Fritidshemmet ska stimulera elevernas utveckling och lärande samt erbjuda dem en meningsfull fritid och rekreation. Utbildningen ska utgå från en helhetssyn på eleven och elevens behov. Fritidshemmet ska främja allsidiga kontakter och social gemenskap”. På vilket sätt arbetar ni utifrån det som står i skollagen som jag precis läste upp?

R: Ehh, med allsidiga kontakter så försöker vi få igång dem att arbeta i olika grupper, alltså gör jag en aktivitet är det oftast inte två barn som alltid brukar leka som vill göra det här aktiviteten bara utan det är ju andra, då försöker man få dem att prata med varandra allihopa, hjälpas åt och kanske lära känna nya sidor av varandra. Samma sak när man spelar spel och sånt så är det också att man får ihop en barngrupp eller barn som inte brukar leka med varandra och de lär ju sig så mycket av det. Ehhm, meningsfull fritid är ju att vi försöker utmana dom, alltså jag jobbar ju på en Montessori skola där det egentligen är att barnen ska ju få arbeta ut efter det dom vill, alltså sitter dem och löser samma pussel varje dag så ska de få göra det ifred. Men jag tror ju inte helt på det, jag är ju den som kanske bara åhh kolla vilket pussel vi har här istället, du kanske ska prova det denna gången och så sitter man med och hjälper till första gången för att en del barn kommer liksom inte vidare alltid utan man måste hjälpa till lite. Ehhm, och just alltså rekreation det är ju lite tolkningsfråga men jag tvingar ju inte barnen till att göra aktiviteter utan vissa barn har en dag då de bara, nej, jag vill bara sitta här i soffan och titta i en bok. Och det ska dom få göra då. Det är ändå en lång dag i skolan och de behöver liksom en vilopaus kanske bara sitta och prata. Det är helt okej och en del barn är ju väldigt aktiva och då ska de få vara ute och springa och röra sig och sånt. Och sen då få komma in och gör andra saker. Så att jag ser ju fritidshemmet som ganska fritt, det vill jag att det ska vara men samtidigt så är det mitt jobb att se till att dom att kunna erbjuda dom aktiviteter, möjligheter.

I: Hur planerar ni er verksamhet?

R: Ehhm, vi har ju två verksamheter att planera till, för man planerar ju även skoldagen. Men just den här att planera fritids, då sitter jag ofta liksom och planera då vecka för vecka på egen hand. Ehh, och jag brukar ofta liksom välja någon slags aktivitet som man kanske gör en lite längre tid, nåt nytt material man kanske använder som krympplattor introducerade jag under lovet och då gör barnen detta väldigt mycket under ett par veckor liksom och då tar jag bort dem och säger nej nu är dem slut och då tar man fram nåt nytt som de får göra under ett par veckor liksom tills de har gjort de några gånger och så plockar man fram nåt annat. Men även att jag ser till att de har mycket material och kanske, vi har väldigt påhittiga barn, pyssliga barn som tycker om att skapa och då försöker jag introducera material för dem, de kanske ska testa det här och visa dem grejor som de kan använda sig av och liksom ge dem möjligheter. Och det gör man ju också inte planerade direkt utan det är ju mer under tiden som man har

verksamheten. Men sen är det ju just det här med planerandet runt omkring är ju mycke att man ska skriva närvarojournaler och alla andra grejor också. Det är ju inte bara aktiviteterna man ska planera. Men sen har vi ju också träffar fritidshemmen allihopa på skola, alla fritidspedagoger. Då har vi en träff i månaden då vi planerar inför kanske loven för vi gör ju ganska mycket gemensamt då. Då brukar vi ha någon utedag och vi brukar ha nån lek dag och vi brukar kanske gå till skolan nån dag på nån utflykt eller ha innebandyturnering och det planerar vi gemensamt och sen kan man planera var för sig också under vissa aktiviteter. Sen har vi ju också en fredag varje månad har vi ett fritidshemsmöte för utvecklingen av fritidshemmen. Då vi sitter och pratar om, för vi har ju inte haft nån riktig arbetsplan för fritidshemmen så det sitter vi och utvecklar och försöker få fram och även vilken information vi vill ge till föräldrarna om fritidshemmen, så att de vet att det är bara inte lek utan det är mer än så och även vad som behövs, vad ett fritidshem är och lite såna grejor. Så vi har ganska mycket planering just för att utveckla fritidshemmen för att det ska bli bra.

I: Hur mycket tid blir det med att lägga planeringen på fritidshemmet jämfört med skolan?

R: Det lägger jag upp själv. Nu det här året har jag faktiskt väldigt lite att planera till skolan eller så. Så att jag kan lägga mer på fritidshemmet vilket är bra. Ehh, jag har ju inte så mycket enskilt i förskoleklassen som jag jobbar i på dagarna. Så det är ju nästan, aa det e ju kanske 2 timmar i veckan som jag har till fritidshemmet att planera och då är det ju egen planering då som jag kan lägga på det.

I: Är eleverna delaktiga i planeringen av er verksamhet och i så fall på vilket sätt?

R: Till viss del är ju dom delaktiga för att jag lyssnar väldigt på vad dom är intresserade av just nu. Sen brukar jag alltid testa grejor som man kanske har kommit på då, för jag tittar väldigt mycket på nätet och försöker få nya idéer där då, lektion.se och såna ställen. Ehhm och innan jag sätter igång och gör någonting brukar jag alltid sätta mig i köket där vi alltid brukar sitta och rita, måla, fixa och hålla på. Så kommer alltid barn dit och frågar vad man gör och så sitter man och pillar med någonting och så tycker de att det här vill jag också göra så fråga de mig det vill jag också göra. Så introducerar man den lilla grejen för dem och till slut så gör alla den saken. Så lite så jag för fram mina aktiviteter, istället för att nu ska vi göra det här idag, så blir det mer att de blir nyfikna och det är på deras villkor också.

I: Utvärderar ni er verksamhet och i så fall på vilket sätt?

R: Ehh, aa! Jag utvärderar själv varje gång, inte att jag skriver ner det utan efter varje aktivitet så brukar jag reflektera över tyckte barnen det var kul, tyckte jag det var roligt att göra, hur funkade det, vad kan man göra annorlunda, alltså det kommer automatiskt. Men sen har vi ju efter varje läsår ska man lämna in en utvärdering till rektorn också över hur man tyckt överlag att det ser ut och så. Sen är det ju efter hand, nästan efter varje aktivitet som man gör.

I: Hur ser samverkan mellan skola och fritidshem ut och hur fungerar det på din arbetsplats?

R: Vi är ju i samma lokaler, så att det flyter på. Vi är ju pedagoger som följer hela dagen, alltså det är ju samma pedagoger i skolan som på fritids. Så vi vet ju vad som hänt under dagen och kan berätta det för föräldrarna också vilket är bra. En del aktiviteter eller sysselsättningar som barnen gör tar de med sig in på fritids också, kanske gör klart någonting och det är helt okej. Och även saker som när de har fri lek eller eget arbete kanske de gör

någonting som de håller på med på fritids också för att få en paus. Så det blir väldigt flytande i det hela. De har ju sina lådor i skolan och de har dem även på fritids som de kan nå.

I: Nu har du inte jobbat så länge på fritidshem, men nästa fråga är: Anser du att fritidshemmet har förändrats under de åren du arbetat?

I: Nej, det kan jag ju inte säga eftersom 1,5 år är ju inte så länge. Men i stadsdelen som jag jobbar i så har dem, där har de tagit tag i fritidshem mer. De har ju även startat en fokusgrupp i stadsdelen för staten har satt till pengar, extra pengar just till fritidshemmen. Ehh, och det har den här, så stadsdelen har tagit tag i då och startat en fokusgrupp för att se vad pengarna ska gå till och det är just liksom. Vi har gjort en undersökning om vad just kvalitét i fritidshemmen är och vi har liksom fått fram vad det är vi behöver satsa på och det är fortfarande möten för att det ska, man ska se var de här pengarna hamnar och vad som händer sen då. Om det funkar och blir bättre kvalitét i fritidshemmen då.

I: Hur ser du på frågan angående fritidspedagoger och legitimation?

R: Alltså de har ju inte studerat mycket mindre än vad jag har. Ehhh de har, jag ser egentligen fritidspedagoger som jobbar på min skola, jag ser ju dem att de har bättre utbildning än vad jag har egentligen just för att deras är helt inriktad på fritidshemmet. Jag har ju inte bara inriktning på fritidshemmets, ehh, så jag ser ju dom som nästan större tillgång just för att dom har oftast, de har ju jobbat längre också för det finns ju inte renodlad fritidspedagogutbildning längre. De har ju bättre koll och har jobbat längre och de har mer erfarenhet av fritidshem och hur det ska vara, hur det ska se ut och det är väldigt många brinnande själar inom fritidspedagogerna. De är helt fantastiska väldigt många, de har så mycket kunskaper och så jag har lärt mig väldigt mycket av fritidspedagogerna för att de brinner ju för fritidshemmen. Så jag tycker ju att de ska ha en legitimation för sitt fritidshem också för jag ser ju ingen skillnad, de jobbar ju i skolan om dagarna också liksom. Jag ser ingen större skillnad.

I: Vilka är dina egna önskemål och visioner för framtiden när det gäller fritidshem och fritidspedagogik?

R: Jag ser ju gärna att det blir fler pedagoger i fritidshemmen, med tanke på att det inte kommer bli mindre barngrupper så behövs det. Det ska också vara bättre lokaler just som är inriktade på fritidshem. Ehhh, sen tycker jag det är tråkigt att man med de barn som har stöd i skolan inte har det på fritids, när det oftast är barn som har svårt socialt som har stöd i skolan. Det sociala försvinner inte på fritids, det behövs ju lika mycket där, det tycker jag också är viktigt att stöd ska följa med på fritids också. Ehhh, sen ser jag ju gärna att fritidshemmen får en bättre status, det ska vara ett attraktivt yrke för det är otroligt roligt. Du får en fantastisk kontakt med barnen. Du får ju bättre kontakt med barnen än vad våran lärare har, just för att du möter dem både under skoltid och på fritids där de pratar mer fritt och du lär verkligen känna dem för de pratar väldigt mycket om sig själva på den stunden.

Bilaga 3 – Brev till respondenterna

Hej allesammans!

Vi är två studenter som läser lärare med inriktning mot fritidshem och håller just nu på att skriva vårt examensarbete. Vi skriver om kvalitén i fritidshemmet eftersom vi tycker det är ett väldigt intressant ämne och oerhört viktigt att synliggöra och diskutera. Vi har sett att det är många engagerade personer på fritidspedagog forumet här på Facebook och tänkte därför fråga om du som arbetar i fritidshemmet skulle vilja hjälpa oss i vårt arbete genom att svara på en enkät. Enkäten består av 12 frågor som handlar om olika aspekter av fritidshemmet. Ju fler svar vi får desto mer tillförlitligt blir undersökningen. Frågorna på enkäter är utformade så du fyller i de alternativ som du anser passa dina svar. För att komma till enkäten trycker du på länken nedan.

Tack för din hjälp!

Med vänlig hälsning

Emmi Dahlqvist & Joakim Palmeren

Bilaga 4 – Enkätfrågor

1. Är du?

Kvinna   Man

2. Arbetar du i fritidshem för närvarande?

Ja   Nej

3. Hur länge har du arbetet på fritidshem?

Mindre än 5 år   Mer än 5 år

4. Vilken utbildning har du?

Barnskötare   Förskollärare   Fritidspedagog
 Lärare med inriktning mot fritidshem   Lärare   Annan:.....

5. Antal personal på ditt fritidshem?

1   2   3   4   5   Fler än 5

6. Totalt antal inskrivna barn på ditt fritidshem?

1-20   21-30   31-40   41-50   51-60   Fler än 60

7. Är lokalerna på ditt fritidshem ändamålsenliga för er fritidshemsverksamhet?

Ja   Nej   Till viss del

8. Vad anser du är viktigt för kvalitet på fritidshemmet? (minst 1 alternativ)

Barnen är nöjda
 Föräldrar är nöjda
 Att man är medveten och utgår från styrdokumentet
 Att personalen i fritidshemmet har rätt kompetens
 Fria aktiviteter
 Planerade aktiviteter
 Planering, uppföljning, utvärdering och analys av verksamheten

9. Har ni de förutsättningarna på ditt fritidshem som krävs för att uppfylla följande som står i skollagen: ”fritidshemmet ska stimulera elevernas utveckling och lärande samt erbjuda dem en meningsfull fritid och rekreation. Utbildningen ska utgå från en helhetssyn på eleven och elevens behov. Fritidshemmet ska främja allsidiga kontakter och social gemenskap” (kapitel 14 2 §)?

Ja   Nej   Delvis

10. Är eleverna delaktiga av planeringen av verksamheten på ditt fritidshem?

Ja   Nej   Delvis

11. Hur fungerar samverkan mellan skola och fritidshem?

Mycket bra   Bra   Mindre bra   Dåligt

12. Anser du att fritidspedagoger skall beviljas legitimation?

Ja   Nej